

מאמר מערכת

כ' אדם עץ השדה

לדעת בית היל יומם ט"ו בשבט הוא ראש השנה לאילן, ובפשותו הוא לעניין מצוות התלויות בארץ – מעשרות וערלה, כמ"ש רשי" בריש ראש השנה. אבל מצינו בחז"ל שהענץ גם נותן דין לפניו בורא עולם. וננסה להבין דין זה על מה הוא.

האדם נמשל בתורה בכמה מקומות לעצ. ובפרשת שופטים (דברים כ) "כ' האדם עץ השדה". אדם זה הוא איש ישראל דוקא, כמ"ש ב"מ קיד, ב: "וְאַתָּן צָאנוּ צָאנוּ מִרְעִיתִי אָדָם אַתָּם – אַתָּם קָרְוִיִּין אָדָם וְאַיִן נְכָרִים קָרְוִיִּין אָדָם". ובודאי על צדיקים שבישראל נאמר כן, ורשיעים אינם מן המניין. [וכן מפורש במדרש אגדתא דאסתר נסה ב' פ"ו]. וצדיק נמשל בעצ כמ"ש: "צדיק כתמר יפרח כארז לבנון ישגה". וכן בפרשת שלח על פסוק "היש בה עץ" כתוב רשי": עץ, אדם כשר שיגן עליהם". וביבא בתרא טו, א: "כתב הכא איש היה בארץ עוז איוב שמו, וכתיב ה там היש בה עץ. מי דמי הכא עוז, ה там עץ. ה כי קאמר להו משה לישראל, ישנו לאותו אדם ששנותיו ארוכות בעץ ומגין על דורו בעץ". ובמהרש"א שם: דימה הכתוב בכל מקום שונות רשיעים הקצרים לעשב, וככו' וសנות צדיקים הארוכות לעץ ולאילן, שהוא קיים שנים רבות, כמ"ש בפרוח רשעים כמו עשב וככו' צדיק כתמר וכו'. וגם שהצדיק מגן על דורו בעץ שמייצל מההמשש וכו'. ע"ש. ולפי זה גם מה שנאמר "כ' האדם עץ השדה" הוא נמי בצדיק, שנמשל לעץ. ולכנן אומר הכתוב "כ' האדם" כו' כלומר האדם המזוחה.

ועל דברי בלעם שהמשל את ישראל "כארזים עלי מים" (במדבר כד,ו) כותב הנצי"ב צ"ל בהעמק דבר: כבר המשיל הכתוב כי האדם עץ השדה, אמן ארבעה מנין עצים הם. א. עץ קווצני אשר לא יצליח כי אם להזיק לאחרים או לשורפו לחימום וכדו', והם הרשיעים, שלא נבראו אלא להזיק לאחרים או לעצםם. ב. עץ אטד שוחסם בצליו, דומה לבעלי דרך ארץ. ג. עץ פרי, ודומה לבעלי מצוות שנמשלו לפרי, כדאי' בע"ז דף י"ט אשר פריו יתנו בעתו וכו'. שמקיים מה שכתוב בתורה אבל אין הנהה מגוף האילן. ד. עץ ארז שנחננים מגוף העץ לבניין, ויש עץ ארז שמועל לאדם אחד, ויש שמועל לרבים, וראוי לעשותו ממננו ספינות וכו'. ודומה לבעל תורה שמצודק בכל הליקותיו ודרךיו, ויש תח' שטוב לקרוביים אליו ולסובבים אותו, ויש שמועל לכל העולם כקברנית לספרינה "זזה כארזים עלי מים", שימושים ונחננים ממננו רבים. עכ"ד.

במדרש (ב"ר כו): "אמר רבי אחא אף אילני סרק עתידין ליתן דין ווחשבון, רבנן אמר מהכא: כי האדם עץ השדה - מה האדם נותן דין ווחשבון אף עצים נותנין דין ווחשבון". וצריך הסבר, איך נלמד דין ווחשבון לעצם אדם בעל בחירה, ועל מה ייתן

העץ דין וחשבון? הרי כה הצומח הן בעץ וחן באדם אינו בר בחירה כלל. כלום ביד האדם להחליט אם להוסיף ולגדול? הרי הוא הולך וגדל בטבעו ללא יכולת שליטה ובחירה.

ובפישותו נראה דין מדבר בדיון וחשבון על מעשי העץ הטובים והרעים, שכן אלו אינם בנסיבות אצלו כלל. אלא דין הוא האם ימשיך לחת פרי או שמא יכהו שרב או תולעת וייבש. ועכ"א האם יזכה לשמש ליחיד או לרבים או לשליפה בעץ סרק. וכדומה. ובקיצור לפי ייעודו ייכלתו כך גם דין. וכ"ה בירושלמי שבת פ"ב ה"ג: "והקומות את המשכן כמשפטו וכי יש משפט לעצים? אלא קרש שזכה ליתנתן בצדון וכו'". הרי מבואר שאמנם משפט אין, אבל זכות יש ויש, מי מהקרשים ינתן בצדון קרוב למנורה,ומי לדרכם קרוב לשולחן. וע"ע בספר חסידים סי' תשצ"ט ובמקור חסיד שם. [והגם שיש סוברים שהשגחה פרטית הינה באדם בלבד, מ"מ הרי המשילה תורה את האדם לעצ. וע"ש במדרש הניל שלפ"ר רבי אליעזר ורבי נתן ורב הונא שם חולקים בזה. ע"ש].

ולכן אומרת הגמ' בשבת סז,א: "אלין שמשיר פירותיו סוקרו בסיקרא וטוענו באבני וכו' דליךזיה אינשי וליבעו עליה רחמי, כדתניא וטמא טמא יקרא צrisk להודיע צערו לרבים, ורבים יבקשו עלייו רחמיים". ולכארה קשה מה הדימוי בין מצורע שיש לבקש עליו רחמיים לעצ? אלא הוא הדבר, גם חי העץ חי האדם - ברחמיים תלייא מליחתא. כי לרחמיים זוכים בתפילה ובתחנונים ולא משום שכך הדין. כמו שמצוינו בברכות נח,א: "אפילו ריש גרגיתא (ממונה על התור למלוי מים מהבור) ממשmia מנו ליה". ובמציאות בת זוג יש מציאות של "שמעא יקדימנו אחר ברחמיים" (מור"ק יח,ב). לмерות שהיא בת זוגו. זהו לא בדיון אלא ברחמיים, סייעתא דשמייה. וזה כוונת רוזל (בسوיה לג,א) שתפילה רחמי היא ונאמרת בכל לשון. כלומר שעל ידי תפילה זוכה לרחמיים וסייעתא דשמייה לא לפי מעשיו. ובזה שווים הם האדם ועכ' השדה.

גלוון 40 עופק:

- א. מדור גנזי ארץ ישראל - האם יו"ט קובע למשער בשבת. מהגאון רבי שלום מזרחי ז"ל מתוך שות"ת דברי שלום יוז"ד כ"י.
- ב. הועצת אתרוגים לחו"ל ע"י אוצר ב"יד. שות"ת ממו"ר הגרש"מ עמאד שליט"א המשך מגליון קודם.
- ג. תולעים ובישולי נקרים בפטריות המגניעים מסין. נושא העומד בעת לדין בכל הבדצ"ים. מיו"ר המכון הרש"ז ריזוח שליט"א, שהוא בדין בשבועים ובודק את הנושא מקרוב.
- ד. המשער יין וחזר ועשה מהשמרים יין אם צריך לעשר שנית. מהר"ג רבי דוד מזרחי שליט"א.
- ה. חילול מעשר שני על פרוטה שאינה מבוררת. העורך.

ב. ייקרא דאוריתא המערכת

מדור גנזי ארץ ישראלי

הגאון רבי שלום מזרחי זלה"ה
חבר ב"ד הגדול מחבר ש"ת דברי שלום

האם יום טוב קבוע למעשר בשבת

אחד מששה דברים קבוע הפירות למעשרות, החצר והמקה והאש והמלח והתרומה והשבת וכו'. י"ד סי' של"א ספ"ג.

א. עיין להרב פתח תשבה (סק"א) שכותב: עיין בשעה"מ (פ"ה מהל' מעשר ה"ב) שכותב דכי היכי דשבת קבוע למעשר הכא נמי י"ט, דיו"ט נמי מקרי שבת. ותו שהרי טעמא דשבת קבועה למעשר הינו משום דכתיב "וקראת לשבת עונג", וא"כ מה"ט י"ט נמי דין ה כי, שהרי מצוה לעונג גם את י"ט. והביא עוד ראיות. ושוב כתוב בשם המאירי ז"ל שכותב די"ט אינו קבוע. ע"ש. וכן ראיתי בספר צל"ח על ביצה (סוף פ"ד), שכותב דודוקא שבת קבועה למעשר אבל לא י"ט, ושכנן דעת הפנ"י בסוף מסכת הניל וכותב הטעם דברי"ט לא מצינו עונג רק שמהה "ושמחת בחגין" ושמחה זו הינו בשור שלמים דבר שלא שיק בו כלל מעשר ותרומה. ע"ש.

וראיתי לה' שעעה"מ (שם) שכותב להוכיח מדברי הר"ש פ"ד דדמי מ"א שהביא דברי הירושלמי טעמא מפני שאימת שבת עליו, משום דשבת קבועה למעשר, ואילו בירושלמי שם מבואר דברי"ט נמי דין ה כי לאכול על פיו, וע"כ הינו משום דאיתמת י"ט עליו. הנה מבואר דברי"ט נמי קבועה למעשר. ע"ש. (וכ"כ הרא"ש בתוספותיו כתובות נה,ב). ויש להוסיף ע"ד שעעה"מ שכן מוכח מדברי השם"ג (עשין קל"ה) שכותב כד' הר"ש דאיתמת שבת עליו משום דקבועה למעשר, והביא ג"כ דה"ה בשני י"ט של גליות או שבת י"ט סמכין זה זהה ושאללו באחד מהן לאכול בשני. ע"ש. והרי מוכח דס"ל להשם"ג דיו"ט שני קבועה למעשר כמו בשבת. וכ"כ הרא"ש בפ"ד דדמי דירא ע"ה לשקר משום דשבת קבועה למעשר. ע"ש. וכ"כ התוס' כתובות (דף נ"ה ע"ב) ד"ה וברתנות, ובמנחות (דף ל' ע"ב) ד"ה תרומות. יעוז. וברא"ש בתוספותיו (כתובות נה,ב).

ב. אלאadam כן יש להקשות ע"ד הצל"ח והפנ"י דס"ל דוקא שבת קבועה ולא י"ט, מדברי הירושלמי, מבואר בהדייה דהך דין איתה גם ביר"ט, דשואלו ואוכל על פיו, כמ"ש הרב שעעה"מ, וכ"פ הרמב"ם והשם"ג. אמן מדברי הירושלמי עצמו אין קושייא ע"ד הצל"ח והפנ"י, דיפרשו דברי הירושלמי כהרמב"ם והר"ב והמאיר, דעתה ירא

לעbor עבירה ולשקר, ולא משום דشبত קובעת למעשר, אלא מפני קדושת השבת. אבל אכתי קשיא עליהם מדברי הסמ"ג והתוס' והרא"ש שפירשו טעמא דע"ה ירא לשקר משום דشبת קובעת למעשר, ולפי"ז יצא דס"ל דגם יו"ט קובע למעשר.

ואפשר לישב דאע"ג דמדינה אין יו"ט קובע למעשר, מ"מ ע"ה דין לא גמירי וסביר דגם יו"ט קובע למעשר ומשום הכל לא משקרי גם ביר"ט לומר דמעורשרין הן אם אין מעורשרין, דהא פשיטה שאין דין זה ידוע לכ"ע, ובפרט לע"ה, דהא אשכחן פלוגתא בדיון זה בין הראשונים כמ"ש המאירי בביב'א, אמן לד' מהרש"ם שיבוא לכאן (אות ד) אי אפשר לישב כן, ומוכח שדעת הרא"ש דיר"ט נמי קובע למעשר.

והנה יש לדקדק בפירוש הר"ש והרא"ש בדברי הירושלמי שפירשו דעתם דמלתא שאינו משקר משום דشبת קובע למעשר ואסור אכילת עראי, דatto ע"ה דין גמירי فهو דشبת קובעת למעשר. ועוד קשה, דהא גם בחול יודעים שאסור לאכול אכילת קבע ואפ"ה משקרי לומר דמעורשרין הן ואין יראין, ומ"ט בשבת דוקא אין משקרי טפי מיום חול. ואפשר לומר דוקא בשבת שאפילו אכילת עראי אסורה לא משקרי, משא"כ בחול דשרי אכילת עראי ATI להקל ולשקר ולמסבר שהיא אכילת עראי שמותר ללא מעשר. וצ"ע.

ואח"כ ראייתי שכך פירש המהרש"א בכתובות (נה,ב) בד"ה משום דشبת. אלא שקצת דוחק, דהא כיוון שיודע דرك אכילת עראי שרוי, איזה מורה היתרא יש לו שיתלה בו. אבל למ"ש המהרש"מ שי"ף ATI שפיר, שפרש סבר שבחול לא חמירה כ"כ, דהא שרוי אכילת עראי, אבל בשבת חמירה איסורה טפי מלאכות טבל משאר ימים, لكن יאמר את האמת. ע"ש. וע"ש במהרש"ל שפירש בדרך אחרת.

ועוד היה נ"ל לומר דאע"ג דין יו"ט קובע למעשר מ"מ שואלו ביו"ט ואוכל על פיו, כיוון דשבת שואלו ואוכל על פיו, וכదאמר רבא (ביב'ח,ב) גבי טבילה ביו"כ פדרשיה מה"ט דליקא מידי דשבת שרוי וביר"ט אסור, אלא דזה הוה ניחא אם נאמר שלא שרוי אלא דוקא בעם הארץ כיוון דקי"ל רוב עמי הארץ מעורשרין הן, ומדינה הוה לנ' למיזל בתור רובה ולא ניחוש למיעוטה שאין מעורשרין, אלא דרבנן חשו למייעוטה כיוון דהוא מייעוטא דשכיחה, וא"כ י"ל דבריו"ט הקלו בזה לסמוק על אמירותו ותירצוי עיליה, כדאמר' בירושלמי למ"ד משום כבוד שבת, א"כ אפילו ללא אמירותו ותירצוי משום עיליה. ע"ש. וה"ג דאמר' דמשום כבוד יו"ט הקלו לסמוק ארובא, ואמירותו כ"כ הורמ"ז שאפילו בחשוד שואלו בשבת ואוכל על פיו. ע"ש.

ועוד קשה מרבית נחמן בריש ביצה (ב,ב) דקאמר גבי מוקצת שביר"ט אסור, ובשבת מותר. ע"ש. נראה דס"ל שלא כרבע דקאמר ליכא מיידי דבשנת שרי וביר"ט אסור. ועי' פ"י בסוף ביצה שהביא מ"ד לכל השקלה וטריא התם הוא שלא כר"ג ריש ביצה. וכן נראה לומר כמו שכתבנו לעיל דעתה לא שמעיא להו הר דין וסבירו לומר דיר"ט נמי קובע למעשר ויראים לשקר גם ביר"ט, ומשמעותם הכי שואלו ביר"ט ואוכל על פיו.

ומה שכתב השעה"מ מדברי המאירי בח"י לביבה ויש מי שפירש דשנת קובעת ולא יו"ט, כיוון שלא כתיב בה עונג. ע"ש. הנה בפסקיו לביבה דג' ג' כתוב שאע"פ שהיר"ט קובע כשבת, מ"מ למצואי השבת או היו"ט חוזר להתרו כל זמן שלא חישב עליהן מע"ש לשבת. ע"ש. ובDSL לד כתוב ולקצת גאנונים ראיית שיר"ט כשבת לעניין זה, ואף אנו כתבנו כן בפ"א בשימושת מי שהיו לו שתי כללות של טבל. עכ"ל. ע"ש. הרי נראה דנקית המאירי כדעת קצת גאנונים ודלא כדעת יש מי שפירש שהביא בחידושיו. ודלא כדברי הרב שעה"מ דהמאירי ס"ל דין יו"ט קובע למעשר כשבת¹.

¹ והנה בעניין זה אי יו"ט קובע למעשר שנחלקו הראשונים, י"ל שנחלקו אם יש מצוות עונג ביר"ט, דהמאירי בחידושיו (ביבה לד:) כתוב ממש דלא כתוב בה עונג. והרא"ש בתשובה (כלל כה"ה סי' ב) כתוב דגם יו"ט קובע עפ"י הגמ' פסחים (קה.) דשנת קובעת מדין וקראת לשבת עונג, הה ביו"ט. וכן נראה בתה"ד (סימן צ"ה) דגם ביו"ט יש מצוות וקראת לשבת עונג. ע"ש. וכן נראה מהרמב"ם (פ"ז מהלכות יו"ט הט"ז) שכתב, כשם שמצוות לכבד את השבת ולענוגה כך כל יו"ט שנאמר וקראת לשבת עונג ולקרוש ח' מכובד, (ועיין בהגר"א סימן תקכ"ט ס"א), וברבינו דוד (פסחים סח). אמנם מרביינו יהודה שהביא הרא"ש (ברכות פ"ז ה"ג), נראה DSL שאין עונג ביר"ט אלא חיב שמחה.

ולכאורה יש לתלות דבר זה במחולקת הפסיקים (ברכות מט,ב) אם שכח ביו"ט להזכיר יעלה ויבוא בבה"מ, כדעת הרשב"א ותוס' דין חזרו, והרא"ש (פ"ז ה"ג) כתוב בשם רבינו יהודה דחוור. וכתבו הרשב"א והמאירי (ביברות שם) דהטעם הוא דחיב פת משום עונג ובו"ט ליכא עונג. וכן משמע בפירוש הרשב"ץ שם. אלא דא"כ קשה לשיטת הרא"ש DSL בתשובה דאיכא ביו"ט עונג אמאי קאמר בשם רבינו יהודה דחיב פת משום שמחה ולא קאמר משום עונג. והנה המאירי כתוב בפסקיו (ביבה דג' ודף לד,ב) דיו"ט קובע למעשר, ובחדישיו כתוב דלא מיקרי עונג, ועכ"ב צ"ל דלענין דין דינא ס"ל דמייקרי עונג כשבת, ולכון קובע, וכמ"ש לעיל, ולכון פסק בביברות (מט,ב) דשבת ויר"ט שיין לעניין חיב פת. וכן DSL להרא"ש דאך דיש מצוות עונג ביו"ט, הינו דאסר להעתונא אבל זה עדין לא מהיבiac. אכילת פת, אלא דמשום חיב שמחה תינוק לאכול פת, ולכון כתוב דגם ביו"ט צריך להזכיר בשכח יעלה ויבוא. אלא דהרבב"א והמאיר, וכ"ג ברמב"ם, ס"ל דהטעם דחיביו פת הינו משום עונג. וכ"כ רע"א בתשובה (סימן אי) ובהשניות שם), וכתוב שם רע"א דחיב פת אינו משום שמחה, וזה דלא כמ"ש הרא"ש בשם ר' יהודה. והנה רע"א (שם בהשניות) כתוב דבשנת ליכא חיב שמחה, אלא רק כבוד ועונג. וכ"כ תוס' ר' יהודה ותוס' הרא"ש (ביברות מט,א) דרך ביו"ט וברח' הרו' יומם של שמחה ולא בשבת. וכ"כ בשטמ"ק כתובות ז' ע"א ד"ה וכתוב הרמב"ם. וכ"כ הרשב"ץ (ח"ג סימן רצ"ח). אמנם רשי"י בפסחים (סח:) ד"ה דבעין נמי לכם, כתוב שיש מה במאכל ובמשתה. אלא דההמ' יש לדחות דאיירி בעצרת דזוקא, כמ"ש רשי"י שונה ומקובל יומם זה לישראל שננתנה בו תורה, ומאי דקאמר הטעם בגם' נמי גבי שבת דבעין לכם, הינו רק באכילה ושתייה ולא בשמחה. אלא שרבינו חננאל כתוב (שם) דין בשבת לבטל שמחת שבת דכתיב וקראת לשבת עונג, וזה DSL כהרע"א דקאמר דשמחה ולכון ביו"ט צריך נינהו, והר"ח כתוב דהוי חדא. אלא דא"כ קשיא על רבינו יהודה DSL דחיב פת משום שמחה ולכון ביו"ט צריך להזכיר אם שכח יעלה ויבוא, וא"כ אמאי בחו"מ דגם יש חיב שמחה (כמ"ש הרע"א שם), א"כ לחזר בשכח יעלה ויבוא. וכ"כ להוכחת רע"א בהשניות. ע"ש. עיין בשד"ח (מערכת א' כללים א' פ"א), שהאריך בזה, אי יש חיב שמחה בשבת כביו"ט, ועיין בעינים למשפט (ביברות מט,א) ד"ה אי לא אמר שמחה, שהאריך בזה אם ישנו בשבת איסור מה"ת להעתונא, ואי חיב בשמחה בשבת כמו בר"ח ויר"ט. ועיין רשי"י בביבה (טז,א) ד"ה נשמה

ג. ונראה לעניין דין דנקטינן כד' קצת גאונים ז"ל שהביא המאירי, וכ"ג דעת המאירי, וכ"ג דעת הסמ"ג והתוס' והרא"ש, דמסתימות דבריהם נראה דס"ל דגם י"ט קובע למעשה. ממה שלא כתוב הסמ"ג דגם ביר"ט הדיון כן משומם דיע"ה טועה וסביר דיו"ט קובע למעשה וירא לשקר, משמע דס"ל בפשיטות דמדינה הוא דקובע הי"ט כמו בשבת, ודלא כדעת הייש מי שמספרש שהביא המאירי בחידושיו.

וכ"כ מהרש"ם בספר דעת תורה (בסי' קס"ח ס"ו א"ד), שדעת הרא"ש דגם י"ט קובע, ז"ל אבל בתשובה הרא"ש (כלל כ"ה דין ב') נשאל אם אסור לשתו מים לפני קידוש בשבת או י"ט, והשיבASA, כדמות בפסחים (קה,א) בשבת קובע, ומוכחה בש"ס שם דתליה בקביעות מעשר, וגם ביר"ט דין ה כי. ע"ש. ומוכחה דיו"ט שווה בשבת ע"ש. ועיין לעיל (באות א'), שהבאנו ראייה מד' הרא"ש (בפ"ד דמאי מ"א).

והנה לפי מ"ש המהרש"ם להוכיח מתשובה הרא"ש ד אסור לשתו מים קודם קידוש ביר"ט משומם דקובעת מעשר. לפ"ז יש להוכיח מהמאירי בפסחים (דף צט,ב) שכותב בין בע"ש ובין בעי"ט שכל שהתחילה בהיתר וקדש עלייו היום פורס מפה ומקדש וחוזר לסעודה, ומסתפק שם המאירי לעניין ערב פ薩ח. ע"ש. משמעו דגם י"ט קובע לעשר, דהא מוכחה בגם' (בדף קה,א) דהא אסור לאכול קידוש משומם שהשבת קובעת, ולפ"ז יש להוכיח כמה"ש לעיל (אות ב) בדעת המאירי, ודלא כמ"ש השעה"מ דהמאירי ס"ל דיר"ט לא קובע.

ונראה לומר שאין ראייה מכאן, דאפילו י"ט לא קובע אפ"ה אסור לאכול קודם קידוש, כיוון דיר"ט מיקרי שבת,عشאווהו כדי שבת לעניין זה שאסור לאכול ולשתות קודם הקידוש בשבת, דאל"כ אתו לאחלופי בשבת, ויתירו אינשי לאכול בשבת בלבד קידוש. ולפ"ז אין להוכיח ממ"ן בסימן תע"א שהשוויה י"ט לשבת שאם היה אוכל וקדש עלייו היום שפורס מפה ומקדש משומם דנאסר עליו לאכול, ואיסור זה תליה בקביעות מעשר, דלפי הנ"ל אין ראייה.

והנה מדברי מהר"ח או"ז (ס"י ע"א) שכותב ז"ל, שבת קובעת דאפילו אכילת עראי חשיבא קבוע מעשר, נראה דגם לעניין פת הבאה בכיסינן וכו' ונראה דכל אכילת שבת חשיבא קבוע כמו מעשר, ומיהו לאכול עראי בשבת חוץ לסתוכה שמא אין אסור

יתירה, שכותב רוחב לב למנוחה ולשמחה. והנה בתוס' רא"ש ובתוס' ר' יהודה (ברכות מט,א) כתבו דבשבת אין יומם שמחה, י"ל דהינו דאיינו יומם מיוחד לשמחה, אבל ה"ז יש חיוב לשמחה, ולכן לא תיקנו בנוסח ליום שמחתכם שלא מצינו שמחה בשבת, אבל ה"ז אפשר לומר שיש מצחה לשמחה בו, וא"כ יתכן שחיוב פת בשבת מטעם זה ולא מטעם עונג דלא כמ"ש הרשב"א. מהר"ב דוד בן הכהן"ח זצוק"ל.

מה"ט, דהתם בעין תשבו בעין תדورو. עכ"ל. ע"ש. ממה שדקדק בדבריו לומר לאכול עראי בשבת חוץ לסוכה, ולא כתוב לאכול ביו"ט חוץ לסוכה מאחר דמיiri השטא בחג הסוכות, נראה לכוארה דס"ל כדעת היש מי שמספר ש' המاري דין יו"ט קבוע למשער. וצ"ע. ושורר בספר פסקי תשובה (דף ל"ו) שכטב דזה היה ברור למזהר"ח דין יו"ט קבוע, ונסתפק רק בשבת שחל בו סוכות. ועין מ"ש בזה בדברי שלום או"ח ח"ב (סימן ל"ו אות ח).

ד. והנה המהרש"ם כתב, ועין בב"י סוס"י קס"ח בד"ה טרוקניין וכו', דמר בר ר"א דאמר יוצא י"ח בפסח לאפלוגי אתי וכו' ע"ש, דמוכח ד"ט אינו קבוע. ע"ש בmaharsh"m. ויש לדחות דיל"ל דס"ל אפילו שבת קבוע למשער, מ"מ לעניין קביעות סעודה לברך המוציא ובהמ"ז לא חשיבא אכילת עראי בשבת אכילת קבוע, וא"כ ה"ה ביו"ט. ועי' ברכ"י (ס"י קס"ח או"ה). ועין בדברי שלום (ח"ב סימן ל"ו). ועוד דמאי דמייתי ראייה שאדם יוצא י"ח בפסח היינו דחשיב לחם גמור דכתיב לחם עוני, וכיון דחשיבא לחם גמור מילא דיןא כלחם דאפילו באכילת עראי מברך עליו המוציא ובהמ"ז.

ומאי דאייתי מהאיadam יוצא י"ח בפסח לאו לאוכוחי מינה שאפילו אכילת עראי חשיבא קביעות, כדי דנימה כד' המהרש"ם דמוכח דיו"ט אינו קבוע, דין י"ט קבוע Mai מוכח מה שאדם יוצא י"ח בפסח דחשיבא קביעות גם בעלמא, נימא שאני יו"ט קבוע למשער משום הכי קבוע בהמ"ז והמוסאי, משא"כ בחול לא חשיבא אכילת עראי באכילת קבוע. אלא ודאי משמע דס"ל דין י"ט קבוע דהשתא א"ש דמוכח מינה דאכילת עראי דידייח קבוע היכא דין קבוע למשער כפי שהוכיח maharsh"m, משום דזה לשון הב"י, ומיהו אפשר שרביבינו היה מפרש דמר בר ר"א דאמר אדם יוצא בו י"ח בפסח לאפלוגי אתה אמאי דאמרין דזוקא בדקע עלייה מברך המוציא אבל אי לא קבוע לא, דליתא אלא אפילו לא קבוע מברך המוציא דלחם גמור הוי,adam יוצא בו י"ח בפסח מ"ט לחם עוני קריין ביה, ופסק כמהותו. אבל אין זה פשוט הגمرا וכו'. ע"ש בב"י. ועוד אי לאפלוגי אתה, הוה צריך לגרוס מר בר ר"א אמר adam יוצא בו י"ח בפסח, ומדגרסינן אמר מר בר ר"א ואדם וכו', משמע שלא אתה לאפלוגי, וכמ"ש הב"י.

ועורק לפ"ז, דין זה ראייה לומר ממה שיוצא בו י"ח בפסח דלחם גמור, דלעולם אי לא קבוע מברך מזונות ומעין ג', ומ"מ כיוון דאי קבוע עלייה מברך המוציא וברהמ"ז, משורה יוצא י"ח בפסח, כמו שמסיק הב"י, וזל, אבל אין זה פשוט הגمرا, דמר בר ר"א לאו לאפלוגי ATI לא לומר דין יוצא בו י"ח בפסח, שלא תימא כיוון שדרך לאכול לפעם כובא דארעא לתענוג מצה עשרה הוי ולא נפיק בה, קמ"ל דשפוי מקרי לחם עוני, א"נ שלא תימא כיוון דין צורת פט עליו לא יצא י"ח בפסח, קמ"ל

דשפיר יצא בו י"ח, דלחם עוני הבי הוי, שאין לעני תנור ואופחו בקרקע, אבל לעני ברכת המוציא ודאי דזוקא בדקבע עלייה מברcin לה, ואי לא קבוע לא, וכ"ג מד' הרא"ש ז"ל. ע"ש בב"י. הא קמן שאפילו אם לא קבוע אין מברcin עלייה המוציא, כיון دائ' קבוע עלייה מברcin המוציא, יוצא אדם י"ח בפסח.

ולפי מ"ש מהרש"ם דמוכח מהב"י דאין י"ט קבוע, יוצא שمبرך עלייה בורא מני מזונות בהיכא שאין קבוע עליון, ואפ"ה יוצא י"ח בפסח. וכ"מ מד' המ"ב בס"י 'תס"א (סק"ט) שכחוב והוא טווקני המבוואר לעיל, וע"ש אין רשאי לברך עלייה המוציא אא"כ קבוע סעודתו עליון, ואיתא בגמ'adam יוצא בזה י"ח בפסח דהוא חשוב לחם עוני, וכחוב בשעה"צ (ס"ק יג) כ"כ ב"י בסוטי' קס"ח, דה"ה בעינינו לעני פסח ועיין בשע"ת שם בס"ו ע"ש. אלא דלהמ"ב, הב"י ס"ל דלענין פת הבהאה בכסניין לא חשיב קביעות סעודה אפילו דלענין מעשר שבת ויר"ט קבועין, וזה כפי מה שכתבנו לעיל לדוחות ראיית המהרש"ם מד' הב"י.

אלא שנראה פשוט דמ"ש הב"י אבל לעני ברכת המוציא ודאי דזוקא בדקבע עלייה מברcin ואי לא קבוע לא, כוונתו על עיקר הדין דכובא דמר בר ר"א לא פlige על מר זוטרא דזוקא בדקבע עלייה, ולא נתכוון הב"י על ליל פסח שיוציאו בו י"ח דלא' לא מברך המוציא אא"כ קבוע, אפשר כיוון דחשוב קביעות לעניין מצוה חשייב קביעות נמי שיברך המוציא, כמ"ש הטור לעניין לילה ראשונה דכזית צרי' סוכה כיוון דחשייב קביעות לעניין מצוה, או שמא דס"ל להב"י דכיוון דשבת ויר"ט קבועין למעשר חשייב קביעות לעניין המוציא ובהמ"ז, וכמ"ש מהר"ח או"ז ז"ל בס"י ע"א. אבל להוציא מדבריו אלה דס"ל דלא חשיב קביעות סעודה לעניין המוציא ובהמ"ז אעפ"י דחשייב קביעות לעניין מעשר, בודאי שאין מוכחה, אפשר לדוחות בפסיות כמו שכתבנו, דהב"י חוזר בזה בעיקר הדין דכובא בארעא אי צרי' קביעות לעניין המוציא או לא, וזה ברור.

ה. והנה ראיית בספר פסקי תשובה (דף ל"ה) שכחוב ז"ל, בס"י ע' הביא כת' בדין מצה של טבל דגם בטבל שלא ראה פנוי הבית דמותר באכילת עראי, מ"מ איןו יוצאי במצה, דמצות מצה קבעה, והביא מדברי מרכן ז"ע בשפ"א לפסחים (לה). י"ע"ש. ויש להביא ראייה מהא דכתיב הרמב"ם דמצה שאפאה בקרקע יוצא בה י"ח, והלא בפ"ז מהר"ם ה"ז כתיב דכל שאין מברcin עלייו בהמ"ז איןו יוצא בה, ומפורש בברכות ל"ח דכובא בארעא גובלא בعلמא הוא. י"ע"ש. ובר"מ פ"ג מברכות ה"ט דעתסה שנאה בקרקע מברך עלייה בתחילה במ"מ כו' ועי"ש ובכ"מ, ומוכחה בדמצה הרי הוא קבוע, והרי בקביע עלייה סעודתו מברך המוציא ובהמ"ז, כמ"ש ר"מ בפ"ג מברכות ה"ט, ועי' בא"ח סי' קס"ח ובמ"א קס"ח ס"ק ט"ז. עכ"ל. ע"ש.

ולי נראה לדחות הראיה מהרמב"ם, דמ"ש ר"מ זה הכלל כל שembrכין עליו בהמ"ז יוצא בו י"ח וכל שאיןembrכין עליו בהמ"ז אין יוצא בו י"ח, כוונת דבריו לומר כל דבר שראוי לברך עליו בהמ"ז יוצא בו י"ח, ומזה שאפהה בקרקע חшибא ראויה לברך עליה בהמ"ז, כיון שם קובע עלייה מברך המוציא ובהמ"ז, ולאחר מכן מצה שהוא אסורה לו, כגון טבל או מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו, או שגולה, שאין יוצא בהם י"ח, כיון שאין ראוין לברך עלייהם בהמ"ז.

וכן משמע קצת מהב"י שכותב אי נמי דלא תימא כיון דעתן צורת פת עליו לא יצא י"ח בפסח, קמ"ל דשפיר יצא בו י"ח, דלחם עוני הכי הו, שאין לעני תנוור ואופחו בקרקע, אבל לעניון ברכבת המוציא ודאי דודוקא בדקבע עלייהembrכין לה, ואי לא קבוע לא. ע"ש. דמשמע לכאורה שאפילו שאין קובע עליו וمبرך בורא מיני מזונות ומעין ג', אפ"ה יוצא בה י"ח בפסח. אלא אפשר לומר דמ"ש הב"י בדלא קבוע עלייהembrך מזונות, קאי על בעולם, אבל ביר"ט חшибא קבוע וمبرך המוציא ובהמ"ז משום דיר"ט נמי קובע למעשר, כמו דחшиб קבוע למעשר ה"ג חшиб קבוע לעניון ברכה, או דס"ל מצות מצה מיחשב קבוע. ולכן נראה כמו שתכטנו תחלה, דפי' דברי הר"מ כל דבר שראוי לברך עליו בהמ"ז, אע"ג דהשתא איןembrך עליו אלא מעין ג' משום שלא קבוע סעודתו עליו.

ועוד יש לדחות הראיה מר"מ, אפשר לומר דמ"ש שיווצאי במצה שאפהה בקרקע, כיון שאכל שיעור קביעות וمبرך עלייה בהמ"ז. אע"ג שזה דוחק קצת לומר דמיידי דוקא בקובע עליו.

והנה כתוב מהרשות שדעת הרא"ש דגם י"ט קבוע למעשר, ומ"מ לא כתוב הטויר דחшиб קבוע אלא משום מצות כזית בסוכה, ולא כתוב משום דיר"ט קבוע למעשר, צריך לומר דס"ל כמ"ש מורה"ח או"ז דמ"מ לעניון אכילה בסוכה לא חшибא קבוע כדי להזכירו סוכה, משום דהתמס בעניין תשבו עיין תדورو.

לעניין דין נראה עיקר דנקטינן דגם י"ט כשבת קבוע למעשר, כדעת הגאנונים והסמ"ג והרא"ש והתוס' והרשב"א משנץ והמאירי ז"ל. וכן נראה מהר"מ (פ"ו מיר"ט הט"ז) והשור"ע (סימן תקל"ט) שכטבו שמצוה לכבד ולענג את י"ט כמו בשבת. וכ"כ בפשיטות הפמ"ג דטימן תרל"ט סק"ט בא"א.

נקטינן לדינא:

- א. י"ט קבוע למעשר ואסור לאכול מהטבל אכילת עראי עד שייעשר, כדעת הגאנונים והסמ"ג והתוס' והרא"ש והמאירי.
- ב. יש מחלוקת הראשונים אם יש חיוב שמחה בשבת ויר"ט.
- ג. יש מחלוקת הראשונים אם יש חיוב עונג ביר"ט.

מר' הגאון רבי שלמה משה עמאר שליט"א
חבר ביה"ד הגדול וחבר מועצת הרה"ר לישראלי

בענין הוצאה אתרוגים הקדושים בקדו"ש לחו"ל

[המשך מגליון 39]

סימן ב'

ומעתה הבא נבא לדון בም"ש הרידב"ז ז"ל בבית רידב"ז (דף ע"ד ע"א) שאפלו לראב"ד ור' ש משאנץ (שלא תלו טעם האיסור של הוצאה פירות שביעית לח"ל בבעור), יש להקל בזה"ז, דעיקר האיסור דרבנן להוצאה היה בימיהם, שלרוב יושבי הארץ היו פירות מעתים בשביעית ואכלום בקדושת שביעית, ואסרו להוציאם שמא יתחלפו להם בפירות ח"ל ולא ינагו בהם קדו"ש, אבל עתה שיש פירות לרוב, ונוטעים פרדים וכו' על מנת להוציאו לח"ל, אם נגוזר שגם ביוםינו לא יוציאום, ירקבו אותם פירות, והתורה אמרה "לאכללה", ולא להפסד, וא"כ גם בא"י לא יאכלום בקדושת שביעית, בכח"ג לא גוזר רבנן שלא להוציא. ע"כ. [וספרו דהרידב"ז ז"ל איננו מצוי עמי לעין בו כראוי].

והרב משנת יוסף הרבה לתמורה עליון, איך נוכל לבטל איסור חכמים מדעתנו, ובמסכת מ"ק (ג' ע"ב) אמרו דאפי' ר"ג אינו יכול לבטל תקנת ב"ש וב"ה, וanno נבטל מה שמנורש במשנה. ושכן הקשה בשור"ת אבן יקרה (מהדו' תלייהה ס"י כ"א) על המתירים להוציאין ושמן של שאר שנים מא"י לח"ל, וצין לדברי התס' בביבצה (י' ע"א) וסנהדרין (נ"ט ע"א). וכותב המשנני, דעל"פ לעני שביעית ודאי שאין בכוחותינו לבטל. ופشوוט דגם הגאון רידב"ז ז"ל ידע דאין בכוחנו לבטל תקנת ח"ז לח"ו, אלא כוונתו ז"ל היא דהוא מפרש לדברי ח"ז שאמרו שאסור להוציא פירות שביעית לח"ל, שהוא משום שהתורה אמרה והיתה שבת הארץ לכם לאכללה, ואם יוציאם עלול להבאים שלא יאכלו בקדושת שביעית, אבל כמשמעותם אוטם בא"י הרי מתקיים הפסוק למעשה, שאוכלים אוטם בקדושת שביעית בתוך ארץ ישראל. ולזה כאמור הרידב"ז ז"ל דזה שיק בזמן שהיו פירות שביעית מועטים, באופן שבני א"י יספיקו לאכול אותם בקדושתם, זה גוזר שלא להוציאם, שמא יתחלפו ותתבטל קדושתם. אבל בכח"ג שנטעו רבי הפרדסים שתהיה תוצרתם מצויה גם לבני"י היושבים בח"ל, ואם לא יוציאם בשביעית ירקבו ולא יהנו בהם יושבי הארץ מפני שהם מרובים ביחס ליוושבי הארץ, ונמצא שגם בא"י לא נאכלים בקדושת שביעית אלא נרקבים, והתורה אמרה לאכללה ולא להפסד, ואין כוונת הרידב"ז לבטל תקנת ח"ז משום סברא זו, אלא ר"ל דמלכתה לא העמידו דבריהם במצב זה. דין כאן גזירה או תקנה שלא להוציא פירות שביעית לח"ל, אלא התקנה הייתה לדאוג לשימרת פירות שביעית שיאכלו בקדושתם כמו שציוותה התורה, ומכוון זה קביעו כמה הלכות שלא להפסיד ולא להפחית מערכם של הפירות, עד שאסרו לעשות בהם

מלוגמא ואפיקטוזן וכביסה וכו', וכ"כ ראו לתקון שלא יוצאים לחו"ל שמא יתחלפו, בזה קאמר RIDB"Z ז"ל דבכהאי גונא שבאי" ודיין יركבו ולא יאכלו ואילו בחו"ל יש חשש שייתחלפו, בכ"ג לא גוזר שלא יוציאו אותם - אחר שיזהרו את הлокחים שניהגו בהם קדור"ש ויאכלו אחר החג הקדושת שביעית.

עוד כתוב שם שהגאון מאומברואו ז"ל בكونטרס משמרת להבית (דף"ח ע"א), הסכים לסבירת הרידב"ז ז"ל, וכותב וע"ג דלא איכפת לנו בהפסד, דממילא דברושלמי שביעית (פ"ז ה"א) הדא קנייבטא דירקון מסקין לה לאיגרא והיא יבשה מגרמה, על"פ' כיוון דסופן לילך לא חישין עוד לגרמא בהפסדן (דשמא יתחלפו), דהתס' בפסחים (י"ג ע"א ד"ה שורפין) כ' דכיוון דסופה לאיסר וליאבד שרי לשורפה כמו לטמאותה. וע"ש. והמשני כתוב לדחות ראייה זו, דשאני תרומה דכתיב בה משמרת תרומותי, בזה אמרו דכשנשברה החבית והיין נזול על חולין הטירו לקבל הין של בזה לא שייך שמירה, ומשום הפסד מרובה של דימוע החולין הטירו לקבל הין של תרומה בכלים טמא, אבל אתרוגי שביעית לא בהכרח שתתחלף קדושתון, ולא יאבדו ממאכל אדם בידים, רק יركבו, שלא ימצאו להם אוכלים, אין ראייה להתיר להוציאן בידים, דגש בתרומה שעומדת לירקב מחסرون אוכלים ודאי דאסור לטמאותה בידים, וכל זמן שהוא ראייה למאכל אע"פ שאין מי שיأكلנה חייב לשומרה.

והנה עיקר החלוקת של המשנות יוסף, שבתרומה שבודאי תעמא הקילו משום הפסד מרובה, משא"כ באתרוג שלא בודאי תחליל מקדושתו, רק שלא יהיה לו אוכליין, בכ"ג לא הקילו, וגם בתרומה שאין לה אוכליין, עדין חייב בשמרתה. ומיהו יש לומר לאיך גיסא, דשם בתרומה הטירו לטמאותה בידים, אבל כאן יש רק חשש שייתחלפו בפירות אחרים ולא ישמרו בקדושתון, ואיןו ודאי שייתחלפו, ופשיטה דלא מחליפן בכוננה תחיליה, אפשר דבזה הקילו אף' שאין כאן וודאות שייתחלפו בהשארם בארץ, וגם זהה רק שלא ימצאו להם אוכלים אבל לא מيري באיבוד בידים, אף"ה הקילו להוציאן, אדם ישארו ודאי יركבו, ואם יצאו יש רק חשש שייתחלפו. והביא שם שוגם בזיו הים (למר' הגרא' מ דויטש זלה"ה) הקשה כן על RIDB"Z ז"ל, דאיסור הפסד בפירות שביעית הוא רק כשמפסידן בידים אבל כשנפסדו מעצמן איינו עובר, משא"כ אם יתחלפו בחו"ל. ע"ש. והזכיר דברי מרן החז"א (סימן אות י"ד אות י'), דין חיוב לאכול פירות שביעית, ואין מצוה באכילתון, ומשמע שאפילו שהיה יכול לאוכליין ונמנע מכך ומשום כך נרקבו, לא עובר איסור. ועוד דחכמים ביטלו שופר דאוריתא שמא יעבירנו ד' אמות ברה"ר, וכ"ש כאן שם נפסדין ע"י שלא אכלו אותם לא עבר איסור, שאין להתיר יציאתן לחו"ל בשביל זה עכ"ד. ועודין יש מקום בראש, לחלק עפ"י המבוואר לעיל.

ויש עוד להוסיף בזה, דבאתרוגים יש סברא להקל יותר משאר פירות, דשאר פירות שמצוים ברוב המקומות בחנויות ובשווקים, בזה שיק החשש דייתחלפו ולא ישמרו אותם בקדור"ש, אבל אתרוגים שאינם נמכרים בחנויות וכו' וחוץ מזמן של ערב חג

שאז מוכרים אותם בשוקים לא נמצאים בשוק ולא בחנות, וגם אז הם נמכרים במקומות מיוחדים ולא עם שאר פירות וירקות, ובכח"ג אין חשש שיתחלפו, והגמ' שיש בשוק ארכעת המינימ גם אטרוגים מחר"ל, מ"מ הרי כל אחד קונה לו אטרוג ולב"ב במקומות מסוימים, ולא יבא לידי חילוף, וע"כ לטעם זה של חילוף נראה דיש להקל באטרוגים להוציאם לחר"ל, ואע"ג דאין בנו כח לבטל תקנת חז"ל ח"ו, ואע"ג דהטעםبطل, התקנה לאبطل. כבר כתבת שצ"ל שהרידב"ז ז"ל ושאר פוסקים גדולי עולם שהתיירו, הבינו שלכתתיל לא גزو אלא משום ישוב א"י, וככללו בזה גם הטעם דשמא יתחלפו או משום בעור, וקיים להו מתוון הבנתם בדברי רבותינו בזה שכח"ג דלא שיק הני טעמא לא גزو מלכתתיל.

תדע שגם מラン החזו"א ע"ה שכטב (בסימן י' סק"ו) דאין לשולח אטרוגים לחר"ל. כי"ש. הנה במכתב מכתי"ק כתובDSLוח אטרוג בלתי מרכיב לקיים המצוה במקומות שיש להסתפק שיבטל המצוה בהעדר המשלו, הדעת נוטה להתייר, ולא ליקח מהעשה סחורה, ויזהר לנוהג בהם קדו"ש. והוב"ד בדרך אמונה (אות צ"ו). ובציוון ההלכה שם (קע"ט) כתוב דבספר ארחות רבינו ח"ב (עמ' של"א של"ב) כתוב שמן ציווה שיאכלו האטרוג אחר סוכות, וכן שמעתי. עכ"ל.

ואם האיסור הזה הוא תקנה גמורה, איך נתיר משום חשש שיתבטלו מצות אטרוג, והרי ביטלו שופר דאורייתא משום חשש שיטטלו ד' אמות ברה"ר. אלא ודאי שלא דמי כלל, דשם הוא גוף התקנה לבטל מצוות שופר ולולב בשבת, גזו משום טלטל, וטעמים ונימוקם עם, אבל כאן לא תקנו לבטל מצוה, רק התקנה היא לישוב הארץ ושמירת מצוותיה, ובמקום שיש חשש שתתבטל ע"ז מצות אטרוג לישובי ח"ל לא העמידו דבריהם. וכ"ג אם ע"י העמדת איסור זה ירקבו הפירות, ובין כר"כ לא יאכלו בקדושתן, אע"פ שאין זה האיסור דלא כללה ולא להפסד, מ"מ בכח"ג קים להו לאותם פוסקים דבזה לא העמידו דבריהם, אלא עדיף להוציאם ולהזהרם שיאכלו וישמרום בקדושתן, משישארו כאן להركב. ובפרט דכללו איתנהו ביה, דגמ' יש חשש שירקבו, וגם ישחסר לפחות חלק מבני הגולת מלקיים מצות ד' מינימ כהכלתם שלא ישיגו אטרוג כשר כדין. וגם דבאטרוגים ליכא חשש החילוף וככ"ל. וגם לדעתם רוב הפסקים שהוא משום בעור, כבר כתבת דבאוצר ב"ד גם חששא זו ליתא, וככ"ל.

ובפרט דחששא זו שיתחלפו היא רק גרמא, ודעת מהרי"ט ז"ל (סימן פ"ג) דגרמא בהפסד פירות שביעית מותר, וכמ"ש במשמרת להבית (דף י"ח ע"א) הובא במשני שם, וככתב דהראב"ד שאמר הטעם דשמא יתחלפו ודאי לא ס"ל להא דמהרי"ט. ואם ננקוט בשיטת מהרי"ט, יש להתייר להוציא פירות שביעית לחר"ל. עכ"ד. וכבר כתבת דבאטרוגים יש קולא יותר וככ"ל.

והנה הרב משנת יוסף שם ליקט דעת הפוסקים המתירים בזה, והוא מקשה והולך על דבריהם בקושיות מפורסמות, שבודאי לא נעלמו מעניין המתירים, ושערית תשובה לא נגעלו. והמעיין יראה שאפשר לישב את הדברים על נכוון.

ואזcir עוד מדברי הפוסקים שהזכיר במשנ"י שם (סימן כ"ו אות ו'), וכتب שהרב משמרת להבית חתר עוד בתר כוחה דהתיירא, דיל' דמשנתנו שאסורה הוצאה פירות שביעית לח"ל אזלא כר"ש בן אלעזר דפלייג ארבי בפסחים (נ"ב ע"ב), ורב ספרא דאפייק גרבא דחמרה לח"ל, ס"ל כרבי דמבערן במקומן, ולא כמתניתין, וכמ"ש פאה"ש (ה', נ"ו). ומ"ש הר"ש ז"ל ושם לכתילה לכ"ע אין מוציאין, רק בלשון שם אמרה. ע"ש. ומיהו קשה לומר כן, דכל הראשונים הקשו מהא דבר ספרא, ותירצחו שהיא שוגג, או שיחילקו בין אכילה לסהורה, או בין מועט ובין מרובה, ולא אשתמייט חד מיניהם לומר שרב ספרא פוסק כרבי ודלא כמתניתן שאסורה הוצאה פ"ש לח"ל. ושמע מינה דין אין בזה מחלוקת. וגם הרמב"ם ז"ל פסק להדייא שאסורה להוציא פ"ש לח"ל, ולא הזכירו נושאילו או שאר פוסקים שיש בזה מחלוקת. ובמשנ"י שם כתוב דהרבמ"ם פסק כמתניתין, ופסק נמי כרשב"א, ונמצא דלכו"ע אין מוציאין לכתילה, וכמו השמא של הר"ש ז"ל (עיין רמב"ם פ"ז ה"ב).²

וע"ש במשנ"י מ"ש בשם הגה"ק מסאטמר ז"ל שאין להתייר מצד העניות דהעוסקים בזה, ואצלם אינו עוני של פקו"ג. וגם החז"א (באיגרת ב' שנדפסה במוריה ל"ט) כי כאשר מצבנו אינו חמור מAbortינו בזמן שעשו מנוראה מען מפני העניות, ועם כל זה כרתו איז ברית לשמר שביעית. ע"ש.

ואולם גם התייר של הרידב"ז ז"ל לאו ממידת עניות ATI עלה, דין כוונתו להתייר מפני הפסד והעוני, רק ה"ק הואיל ובלא"ה לא יכולים לצרוך את כולם בא"י בלבד וממילא יركבו, ורחמנא אמר לאכללה, והואיל ובין כך לא יאכלו בקד"ש עדיף להתייר יציאתם ולהזהיר אותם שיأكلו בקד"ש, ממה שיירקבו כאן בא"י. והדבר פשוט. וגם המזהה אברהם בשמירת הבית הנ"ל (הובא שם), שבtab להתייר מפני הפסד מרובה, אין הכוונה להקל במקום הפס"מ, אלא בא לחדר שיתירו להוציא, כמו שהתייר להשkont כדי לאוקמי אילנא, כמו שכתב הרמב"ם ז"ל (פ"א ה"י) שם לא ישקה תעשה הארץ מלחה וימות כל עץ שבה, וה"ג אם לא יוציאו יצטרכו לזרוק אותם פירות וירקבו.

ואולי מזה יש חיזוק למ"ש לעיל בדעת הרידב"ז ז"ל דין כוונתו שמאפיין קלקלול הפירות וכו' נתיר מה שאסרו ח"ל, אלא דמפרש שהגזירה היתה שלא למעט בפירות

² המשנ"י כתב דהרבמ"ם פסק כמתניתין (בפ"ה ה"ג), ופסק כרשב"א, ובזה סותר להשמרת הבית הנ"ל שכותב דמתניתין דלא כרבי. אך באמת הר"ם (בפ"ז ה"ב) פסק כרבי, דמתבערין במקומן. ואולי טעות נפלה בהעתקתי, וצ"ל במשנ"י, DAOLEY CI' שחר"מ פסק כמתניתין ופסק נמי כרבי, ומזה מוכח דמתניתין ל"פ ארבי. הכותב. [במשנ"י ח"ב סי' כ"ז עמי ע"א, כתב דהרבמ"ם כרשב"א דיתבערו במקומן, וברור דט"ס הוא שם. העורך].

אי' וכו', ומלכתחילה לא נאסרו להוציא אלא כשהיו יכולים לאותם בארץ בקדוש', אבל בכח"ג שוגם אם ישאירו אותם בארץ לא יאכלו בקדוש', לא אסרו להוציאם. וכן אמרו המפרשים גבי מלאכת אוקומי, דאע"פ שאסרו חכמים מלאכות שונות, אבל במקום שיש הפסד האילן או הפירות לא גزو, וכמהודק היטב בלשונו של הרמב"ם ז"ל שם, ז"ל: ומפני מה התירו כל אלו שאמ לא ישקה תעשה הארץ מלחה וכו' והואיל ואיסור הדברים האלו וכירוב מדבריהם, לא גزو על אלו. עכ"ל. וזה ייל שכונת המתירים הם שכבה"ג לא גزو כלל.

וע"ש עוד שהמחזה אברהם סמך דבריו ע"פ הבית הלוי שמחلك בין הפסד שבא ממי לא שבזה התירו, ובין לזרוע שדהו דאע"ג דיש הפסד במניעת זריעתה מ"מ הרי זה מה שאסורה התורה. וידועה שיטת החזו"א להקל במלאכות דרבנן גם משום אוקומי פירא, ולהמחזה אברהם גם זה הוא בכלל אוקומי פירא. וידוע שגם הגאון אגרות משה מיקל בזה בחה"ח (סימן קפ"ו), שבתחלת דבריו דן על אותן אתגרות שלא שמרו בהם דיני שמייטה משום שסמכו על היתר המכירה שנעשה ע"י הרבנות דארץ ישראל, האם למחרין ישנו חשש מוצאת י"ח המצווה ומלברך עלייהן, וכתב דרוב הפוסקים מתירים שמור ונעבד לאכילה, ורק צריך לקנות בהבלעה, דוחלקיים על ר"ת وسيעטו שאוסרים שמור ונעבד, (מחלוקת רשי"ו ר"ת בר"ה ט' ע"א ועוד).

עו"כ שם שהגם שהbijouter בחור"ל, הא נפסק שלא כרשב"א בפסחים (נvv, נvv), שהרמב"ם ז"ל (פ"ז הי"ב) פסק, ופירוט הארץ שיצאו לחור"ל מתבערין במקומן, ולא יעבדו מקום למקום. עכ"ל. וע"ש ברדב"ז ז"ל.

עו"כ האגרות משה שם, ומצד איסור אין מוציאין מא"י לחור"ל הא לא נאסרו הפירות כלל, וגם דלשיטה א' בדברי התוס' (פסחים שם) מותר להוציא שלא לאכילה, ולהזד שיטה בר"ש (פ"ו מ"ה) תלויה במלוקת רשב"א וחכמים, וסתמא כרשב"א, וא"כ ליכא כלל איסור זה. ופי' זה הוא כמ"ש לעיל בשם משמרת הבית. וע"ש שכבתתי שזה נגד כל הפוסקים.

עו"כ האגרות מארך לשיטה ב' שבתות' ור"ש איכא איסור זה, אבל לא נאסרו באכילה, וממה שהמוכרים עברו וסחרו בא"י ובחור"ל לא נאסרו באכילה, וצרכיהם בני חור"ל לקנות מהם בהבלעה ע"י הלולב, כמ"ש בגם', וע"ז מהני דלא נחשב מסיע ידי עוברי עבירה, וכמ"ש ברשב"א ז"ל דמ"ש בשמור דאסור אפי' בחצי איסר, הוא קנסא, דנראה כמסיע בידי עוברי עבירה שמשמר פירוטיו, ומ"מ התירו בהבלעה. וגם פשוט דכיוון שהם (הסומכים על היתר מכירה) עושים ע"פ הוראה, ליכא איסור לפני עיור ולא איסור מסיע, דאפי' כשהאין הלכה כמו זה שהורהו, כל זמן שלא עמדו למןין בקבוץ כל חכמי הדור ונפסק שלא כמותם, כמו שלא חטאו במקומו של ר"י הגלילי שאכלו בשר עוף בחלב, והעושין כר' אליעזר קיבלו שכר על הכננת סכין בשבת למיליה בו ביום, הגם שהאמת לדינה הוא כחייב סקילה, וע"כ אין שייך כאן קנס ולא הו מסיע ידי עוברי עבירה. ומה שפ"י הרשב"א בשל עזקה שהוא חופר וגדר למלי

עפר, שקנסו לאסור הפירות כנוטע בשבייעת יער, פשוט שהוא רק בנטיעה, שבלי זה לא היה גודל כלל, ולא בעבודות אחרות, דהא בנטיביה ב"ה מתירין כמ"ש. וס"י מ"ל דלכן אין לחוש למה שאסרים גאון א' ליקחן ולצאת בהם. ומה שהפריז עוד אותו גאון לומר שהמוכר וקונה אותם הוא ככופר במעשה בראשית, ואם בפרהסיא הוא כמhalb שבת בפרהסיא שהוא כמורר וחשוד על כל התורה, הוא טעות בדבר משנה, בכורות (ל') החשוד על השבייעת איינו חשוד על המעשיות, וגם בשבת גופא הוא רק בחשוד על ל"ת ולא על עשה, ואיסור שחורה הוא רק עשה. ובגיטין (נ"ד) איתא נחשדו ישראל על השבייעת גם לעבוד, ומ"מ ודאי לא היא חדשים על כל התורה. עכ"ל.

והרי לפנינו שהתייר האתרגים בשופי, ואפי' היו משדה שמכרווה לגוי עפ"י התייר של הרבנות בא"י, וגם המהדרין יכולם לצאת בהם י"ח. ורק אמנים זה עולה מדבר"ק, שהסוחר שהוציאן מא"י לח"ל עובר על האיסור, ורק אם סומך על המתירין איינו בוגדר מסיע ע"ו"ע וככ"ל. אך בנ"ד שמדובר בשדות שלא נמכרו, אלא מהדרין לנוהג בהם קדו"ש ללא מכירה כלל, ומפקירין אותם ונונתנים אותם ברשות ב"ד שמכנין לאוצר ב"ד וככ"ל, כבר כתבתי דבזה יש להקל דרוב מניין ורוב בניין של הפסיקים ראשונים ואחרונים פירשו הטעם משום ביעור ובאוצר ב"ד שא"צ ביעור, מותר בהתייר גמור.

וראיתי במשנת יוסף שם (סימן כ"ז) שהביא דברי הגאון אגרור"מ, והרבה להסביר על דבריו. ואולם דברי הגאון ז"ל א"צ חיזוק דידי, וע"כ אני מניח דבריו ז"ל כמו שהם. ועוד חזון למועד אי"ה ב"ה.

עוד רأיתי להרב משנת יוסף שם (סימן כ"ו) שכותב בשם הגאון רב פינחס עפשתין ז"ל ראב"ד בעה"ק ירושלים ת"ו, שגמ הוא ז"ל התייר להוציא אתרגי שבייעת ע"י אוצר ב"ד, כיון שבאוצר ב"ד אין צורך ביעור כמ"ש הרמב"ן ז"ל (פ' בהר), ואלו הפיירות המכונסים לאוצר ב"ד א"צ ביעור, אחר שכבר מבוערין הן מן הבית, עכ"ל. והחיז"א פסק כן להלכה (בסימן י"א אות ז'). וכיון שלדעת ר"ש האיסור הוא משום שחיבבי להתבער בא"י, מותר להוציאן ע"י אוצר ב"ד שא"צ ביעור. ע"כ. ונתתי שמה בלבבי שבעה"ו מצאתי תנא דמסיעין בהאי דיןא.

אך הרב משנ"י שם מתמהה ע"ז, וכותב שכונת הרמב"ן ז"ל היא שכל זמן שהן באוצר ב"ד האי הן מבוערין, דازן הן כהפרק, אבל משנמסרו לידי כל אחד ואחד שוב נתחיבבו בבייעור, דלא נפטרו ע"כ שהיו פעם הפרק, וא"כ אסור להוציאם לח"ל ולחלקם שם, דעת"ז לא יתבערו בא"י. וכך כתבתי לעיל שכבר הקשה לי כן הגר"ץ בוארון שליט"א בתשובה שכותבי ע"ז, והיא נדפסה בכרם שלמה ח"א. יע"ש. והוכחתני מהרמב"ן ז"ל שם שגם אחר שהב"ד חלוקם, אין ביעור נהוג בהם. וע"ש היטב.

והמשני שם מכוח קושיותיו על הגר"פ עפסטיין ז"ל כתוב דכוונתו היא כדתנן (פ"ט מ"ח) נotonin מזון ג' סעודות לכל אחד, ומפרש דזה לפני הביעור ואין זה חייב בביעור, דרך מה שלא חילק הוא שחיבב בביעור, אבל מזון ג' סעודות שבידי כל אחד אין חיבים בביעור, וע"כ מותר להוציא האתרגומים לחו"ל, דאתרגוג הוא פחות מג' סעודות, וכך שכל א' שיש לו מזון ג' סעודות יכול להוציאו לחו"ל, דין עליו חייב ביעור, ה"נ יכולין ע"י אוצר ב"ד לחלק פחות מג' סעודות לכל אחד, ואם ישארו אתרגומים באוצר הרי הן בידי ב"ד ופטורים מהביעור. וע"ש שהאריך בזה עוד בדברי החזו"א ע"ה ושאר פוסקים בזה.

וכבר עמדתי על זה בתשובה (כרם שלמה ח"א בדייני שביעית סימן ז' אות ב'), ושם כתבתי דכוונת חז"ל היא שמניח מזון ג' סעודות ואוכלים באותו יום, אבל אם הניחם ולא אוכלים חיבים בביעור, ושכ"ג מפשטות המשנה בשביעית (פ"ט מ"ח) והתוספה שם (פ"ח ה"ד), ושכן עולה מהרמב"ם ז"ל בהל' שמייה ווובל (פ"ז ה"ג), וזה: היו לו פירות מרוביים מחלקין מזון ג' סעודות לכל אחד ואחד, ואסור לאכול אחר הביעור וכו' ואם לא מצא אוכלים אחר הביעור שורף באש או משליך לים המלח ומאבן בכל דבר שמאבד. עכ"ל. והוא כմבוואר, דאכילתן היא הביעור הטוב, וע"כ מחלקין ג' סעודות לכל א', אבל אם לא יאכלום הרי הוא בכלל מ"ש אסור לאוכLEN אחר זמן הביעור, ולהרמב"ן ז"ל דביעור הוא הפקר, אם לא אכלו צריך להפקרים ואח"כ הוא רשאי לזכות בהם. וגם בפירוש המשניות להרמב"ם (פ"ט מ"ב) כי' וכשפסק המין ההוא מן השדה נתחייב להסיר מה שיש ממנו ברשותו בבית וזהו ביעור הנזכר, וכו' או שיאכלם כולם אם יכול או ישרפים או יזרקם לים וזה עניין הביעור. עכ"ל. וגם כאן מפורש דאכילתם הוא ביעורם, אבל אם איןו יכול לאכול כולם ישרפים וכו'.

ושו"ר בספר המפתח על הרמב"ם שם דהמകדש דוד למד מהא דמניח ג' סעודות דאפשר לקיים מצות ביעור ע"י אכילה, וכעין מ"ש בעה"מ דבاقילת החמצ ע"פ מקיים מצות תשביתו, וגם מזה נראה כמ"ש דחלוקת ג' סעודות היא כדי לבער הפירות מן העולם.

וכן דקדקתי שם מדברי החזו"א בשביעית (ס"י י"א ס"ו). י"ש. והערתי שם ע"ד המשנת יוסף (על שביעית פ"ט מ"ח) שכתב דרשאי לאכול מזון ג' סעודות אפי' כמה ימים דין על זה חייב ביעור, ושכן מבואר מכמה ספורים שאין חובת ביעור חלה על מזון ג' סעודות של א' לוקח, ולמד כן גם בדברי החזו"א. ובמחלוקת לא זו כוונת החזו"א, דהוא ז"ל כתב שיכול לאכול (את מזון ג' הסעודות) גם בד' סעודות, מיהו לא התכוון שיכול להניחם לכמה זמן שירצה, אלא חייב לאוכלים באותו היום, רק שיכול לאוכלים בג' או בד' סעודות, והכל באותו היום.

ובזה לא קשה מה שהעיר המשני שם דהחו"א עצמו מסתפק בזה (בסיון ט"ו ס"ז) اي חייב לאוכLEN באותו יום או אפילו לאחר. ולהבנתו בדברי בחזו"א (בסיון י"א) נמצא שהחו"א חברה לגזיה, ו חוזר בו (בסיון ט"ו). אך לפי מ"ש בעניין לא קשה

מידי, דבסי" י' כתוב דיכול לאוכלן גם בד' סעודות, ולא כיון לומר על יום אחר, וכמ"ש לעיל. ובסי" ט"ו עלה ונסתפק בדבר חדש, אם באותו יום דוקא, או גם למחזרתו מותר באותו ג' סעודות.

ועתה ראייתי להמשני בתשובה הזו (ס"י כ"ו) שמסתפק בדברי החזו"א דסימן כ' הנז', וכותב, וכיון שלחزو"א יש ספק, אך ספר שנת השבע נערך במחיצת החזו"א ושם כתוב מזון ג' סעודות א"צ ביעור כלל, לנראה שכן סובר הג"פ עפשטיין ז"ל, וע"כ התיר אתרוג שאין בו יותר משלש סעודות ופטור למורי מביעור. ושוב חז"ר וכותב שבמוקם אחר הוכיח מהרבד"ז וח"י"א בספר שערן צדק (י"ט ו'), שגם השלש סעודות אסורין אחר זמן הביעור, ושכן דעת הגרש"ז אורבן ז"ל. ע"ש. ונתתי שמחה בבבלי שכיוונתי בזה לדעת גדולים בכמ"ש בכרכם שלמה שם, דגם מזון ג' סעודות אסור אחר הביעור, ולענ"ד כן היא דעת החזו"א שם בסימן כ'.

וגם בלא"ה קשה מאד להעMISS דבר זה בדברי הגר"פ עפשטיין ז"ל, דא"כ למה תלה הדבר באוצר ב"ד, וכותב שאוצר ה"ד א"צ ביעור כמ"ש הרמב"ן ז"ל וכנו"ל, ואם כפי שניסה המשני להעMISS בדבריו שמדובר במזון ג' סעודות, א"כ מה זה עניין לאוצר ב"ד, ולמה צריך להזכיר את הרמב"ן ז"ל בפרשנת בהר. אלא פשוט דעת הגר"פ עפשטיין ז"ל דזהה יתר הוא משום שהפירוט השיביכים לאוצר ב"ד א"צ ביעור כלל, ולזה הזכיר עניין אוצר ב"ד ודרכי הרמב"ן ז"ל. והוא תנא דמסי"ען בזה בחסדי ה'.

עוד כ' שם בשם זיו הים (למ"ר הגר"מ דויטש ז"ל) (פ"ט ה"ו סק"א) דהוכיח מהתוס' בזבחים (ע"ה ע"ב) שלחאה דתני התם אין לוקחים בדמי שביעית תרומה מפני שמעט אכילתה. ופירש"י שצורך לבURAה בזמן הביעור. והתוס' הקשו, והתנו דמחלוקת מזון ג' סעודות. ותירצ'וadam אינו מוצא למי לחלק. ומשמע adam מחלוקת ג' סעודות לא מיקרי ממעט בכילתם, ואם אסור לאוכלם אחר הביעור, גם כשמחלקים לאחרים הוי ממעט באכילתם, אלא ודאי דס"ל לתוספות דג' סעודות מותר לאוכלם לעולם. ע"ש. ואולם יש מקום לומר דעת"ג דגם השלש סעודות חל עליהם דין ביעור, אפ"ה לא מיקרי ממעט אכילתם, דמסתמא כל המקבל מזון של ג' סעודות, הוא כדי שיأكلם באותו היום, שזה הטעם שקבעו חז"ל לחילק לכ"א רק מזון ג' סעודות, ומייעוט אכילתם הוא רק כשהיאנו מוצא למי לחלק, וצ"ע. ועל"פ' מדברי הרמב"ם ז"ל נראה כמ"ש לעיל ועיקר.

נמצא דיש כמה טעמים להתריר בזה במקומות צורך גדול ודחק, ובפרט למקומות שהחסרים להם אתרוגים מהודרים ולא מורכבים. לדעתם רוב הראשונים והאחרונים הטעם שאין מוציאין פירות שביעית הוא משום הביעור, דתיקנו חז"ל שלכתהילה יתבערו במקומות בא"י. ולפי מה שהעלתי בס"ד, לאוצר ב"ד אין עליו חובת ביעור, יכולם להוציאם ע"י אוצר ב"ד, וכמו שכן פסק למעשה ראנ"ד העדה החרדית בירושלים טובב"א, הגר"פ עפשטיין ז"ל וכמברואר לעיל.

ועוד דהריידב"ז ז"ל והרב מחזה אברהם ועוד, כתבו דברה"ג שמלכתה הילה הרבו בנטיעתם כדי לספק גם לח"ל, ואם לא ישלחום לשם ישארו וירקבו ולא יאכלו בקד"ש, בזה לא גزو ח"ל שלא להוציאם. והמחזה אברהם הוסיף דבמוקם הפסד מרובה י"ל דלא גزو, כמו שהתיירו להשkont בשבעית שלא תעשה הארץ מלחה וכו', וכן בכמה מלאכות דרבנן שכותב הרמב"ם (פ"א ה"י) והואיל ואיסור הדברים האלו מדבריהם לא גזו על אלו. ה"ג לא גזו במקום הפסד גדול.

וגם המשמרת להבית כתוב לצרף דעת הר"ש שכותב דמתניתין דאסרה הוצאה פירות שביעית לח"ל אזלא קר"ש בן אלעזר בפסחים (נ"ב ע"ב), ורב ספרא דאפיק גרבא דחמורא לח"ל ס"ל כרבי, דlbraceן במקומן, ושכ"כ פאה"ש. ר"ש הר"ש עוד ושם לא כתהילה לכ"ע אין מוציאין, רק בלשון שמא אמרה, וכן"ל. ואע"ג דכתבות לייל לדוחות את זה ע"פ ד' רוב הראשונים, מ"מ חזי להצטロפי להיתר, דיזוען דמצטרופים לס"ס אפיי" סברא שנڌית מהלכה, וכמ"ש בזוביי צדק (ס"י ק"י ס"ק קנ"ח). ע"ש. וכן ראייתי שוגם האגרו"מ חא"ח (ס"י קפ"ו) צירף סברא זו להקל.

ועוד כתבות לייל שוגם להראב"ד ור"ש משאנץ שכותבו שהטעם הוא שמא יתחלפו בפירות ח"ל, יודו באתרוגים دائנים נמכרים בשוקים ואין דרך בנ"א לקנות אתרוגים לאכילה כי אם לדבר מצוה, וע"כ לא שייך בזה שיתחלפו.

ועוד דעת מהרי"ט ז"ל (בסי" ס"ג) דגרמא בהפסד פירות שביעית מותר, וגם אם יתחלפו אינו אלא גרמא ושרי. וכ"כ במשמרת להבית (די"ח ע"א) דלהמהרי"ט ז"ל יש להתריר להוציא פ"ש לח"ל.

וכן להתוס' בפסחים לשיטה א' מותר להוציא שלא לאכילה, וכ"כ באגרו"מ שם.

וכבר כתבות לייל דגם החזו"א ע"ה שאסר, הנה במקומות שאין להם בח"ל אתרוגים מהודרים התיר, וכן"ל בשם הגאון דרך אמונה. וגם בברית עולם שביעית (עמ' צ"ט) העלה דהעיקר לאסור, ודלא כריידב"ז, וכותב, אך לצורך גדול או למצוה יש להתריר, כגון שאין שם מהודר ולא מרכיב, דאפשר שבמקומות מצוה לא גزو. ובספר שמייה ההלכתה כתוב שהגאון רמ"מ עפשתין ז"ל אב"ד ור"מ סלבודקה שלח אתרוג מא"י להגאון רש"ז פינס ז"ל בציריך ע"מ שיזירו לא"י, אלא שם זה היה אתרוג ייחידי (אבל לרבים א"א לומר להם שייחזירום לא"י).

וגם בשו"ת צי"ק הקודש נסתפק בזה, והביא לדברי מרן החזו"א ע"ה, דבמוקם שיש חשש שתתבטל המצווה הדעת נוטה להתריר.

ומה שכותב המשנת יוסף (בסי" כ"ח) לדון בזה מצד מצוה הבאה בעבירה, ודין למצווה דאוריתא והעבירה מדרבנן. כי"ש. אחר המחלוקת אין שייך בזה מצוה הובב"ע, דכבר ביארתי בפנים שטעם המתירים הוא דסבירו דברה"ג לא גזור רבנן, ואין כאן עבירה כלל.

[וע"ע בחזו"א סי' י' אות ו', שכותב דאטרוגים אע"ג שטתי'יבין אותם ושותרים בשבעית, לא נאסרו, ויווצאי בהם י"ח בחג, שזה קודם הביעור רק שיקחם במתנה. ואוthon שמכרדים פרדסים בעצםם שלא ע"י שליח לנכרי, הגם שעוברים על לא תחןן מ"מ הוּי מכירה, ולסה"ת פקעה מהן קדו"ש, ועכ"פ יש להם על מה שישםכו ולא נאסרו הפירות. ואם שולחים לחו"ל יש בזה משום אין מוציאין לחו"ל, ומ"מ לא נאסרו הפירות, וכ"ש אס מכרו פרדסיהם לנכרי. על"ל. ועין בספר הלכות ושביעית (עמ' קפ"א) מ"ש על דברי החזו"א הללו, והובא במשנת יוסף שם (ס"י כ"ח). וע"ש بما שהביא דברי החזו"א (ס"י כ"ז אות ז'), שאם נמכרו ע"י היתר מכירה, אין זה מועיל מפני שלא נורשם בטאבו. ובתשובה אחרת (שמע שלמה ח"א חח"מ סי' יג) הבאתី דברי מラン החזו"א שכותב דהממשלה לא מקפידה שימכרו ע"י הטאבו דוקא].

מכל האמור עולה דיש סנייפים רבים להתייר בשעה"ד ולצורך גדול, וכמ"ש גדולי הפוסקים, ובפרט כשאין להם בחו"ל אטרוגים מהודרים ולא מורכבים.

ומה טוב להדר ולהקנות להם ע"י שיזכה להם, וכמ"ש בספר שמייטה כהילכתה הובא במשנ"י שם, דע"י שיזכה לו נמצאה ששולח לו דבר מועט שהוא כבר שלו, ודומה לモוציא עמו צידה לדרך. ומה טוב שיחזרו לארץ ישראל אחר החג. עכ"ד. אלא שכאן שמוציאים הרבה קשה להורות להם שיחזרו, זהה מתאים רק ליחידים. ורק אמנים יש להורות שיأكلום אחר החג בקדושת שביעית, ולגבי היזכוי אפשר דיכול לזכות בהם לכל מי שיבא לקחת מה敖צר ב"ד שם, דהיינו דשביעית דרבנן, ועוד דגם זה דרבנן, בדרבנן יש ברירה.

הכלל העוללה: דיש מקום להקל להוציא אטרוגים של שביעית לחו"ל בשעת הדחק או לצורך גדול, ובתנאי שהכל יעשה ע"פ הוראות ביה"ד שהוא מנהל את האוצר ב"ד ועפ"י הוראותיו ינהגו ללא שינוי.

זה הנלע"ד וה' יצילנו משגיאות ומתורתו יראנו נפלאות אמן.

ונסתירימה על אם הדרך בין איקס ליבאן למרסוי (ע"י העיר וואלונס). היום יום רביעי בשבעת עשרה ימים לאלו התשס"א

ע"ה שלמה משה עמאר

הרב שניואר ז. רוח שטייט"א
רב איזורי ב.מ.א. גוזר וי"ר המכון

шибורי פטריות – כשרותם באופן כללי ובעין החרקים

הנה לאחרונה נפוצו הידיעות מוגפים המתחמים, כי בפטריות שבשירותים נתגלו חרקים ואין להשתמש בהם אף אם הם נושאים כשרות למהדרין.

על מנת לברר העניין היטב נלקח למעבדת המכון, קופסאות של שיבורי פטריות הן מהשלימות והן מהחתוכות, בעיקר של תוכרת שעובדה בסין, וכמוות בודדת של קופסאות שיובאו מצרפת. כל הקופסאות נרכשו מחנויות בארץ, מתוצרת מיובאת.

להלן תוצאות המעבדה [חלק] תאריך בדיקה: ג' טבת תשס"ב:

נבדקו 2 קופסאות [כשבכל קופסה כ 30 יח' יבואן, חב' אלסקה. כשרות, הרבנות ירושלים. י"צ, סין. בקופסה 1 13% נגוע. ובקופסה שנייה 5.5% נגוע.

נבדקו 4 קופסאות של יבואן, ויליגר. כשרות, ב"ץ בעלה. י"צ, סין. 2

קופסאות [30 יח'], נקי. קופסה שלישיית, 20% נגוע. קופסה בינונית [800 גר], 20% נגוע.

נבדקו 2 קופסאות של פטריות חתוכות. יבואן, ויליגר. כשרות, ב"ץ שארית ישראל. י"צ, סין. קופסה 1, 2 רימות צפות במים. קופסה 2, 1 רימה צפה במים.

נבדקו 2 קופסאות של היבואן, רואיל. כשרות, ב"ץ KF. היבואן מקורה מצרפת, אולם לאחר בירור הסתבר שהייצור בסין. קופסה 1, 10% נגוע. קופסה 2, 20% נגוע.

נבדקה קופסה אחת בינונית [40 פטריות שלימוט], של היבואן, ג'ונסן. כשרות, ב"ץ העדה החרדית. י"צ, סין. התוצאה: 16% פטריות נגועות בחרקים.

ע"פ הנתונים הנ"ל נראה בבירור שאסור לאכול את הפטריות ללא בדיקה, כיוון שמצוים בהם חרקים רבים. ואמנם כיוון שאופי המאכלים היום ברוב העולם והרבבה מאד סוגים שונים של בישולים, זה כולל את הפטריות, קשה מאד להוציא מוצר זה ולפосלו, ומאייך לבדוק את הפטריות אחת אחת, קשה מאד מכמה טעמים, ראשית החرك - שצבעו צהוב חזק, מסתתר ונבלע בצבע בפטריה [שלאחר בישולו הופכת מגוון לבן, לגוון חום – צהוב]. ועוד שהחרקים אינם נמצאים על הפטריה כבשאר ירקות-עלים, אלא נמצאים תחת קרום הפטריה, כך שהזיהוי קשה שבעתים למי שלא בקי בדבר. [ומטעם זה לא יועיל כאן כל שטיפה לפטריות כיוון שהם מכוסים בקרום]. ובידידי הווה עובדא שבחיותי בחול' במפעלים אלו הראתי לשני מנגנחים שניי וудוי כשרות שונים שנמצאו שם, פטריות נגועות בחרקים, ולא הצליחו

לזהותם כלל, עד לאחר שהפרדתי את החרק בפנ"ע ואז זיהו אותו. ויש להציג, שחרקים אלו מבחן גודלם נראים בבירור לעין [בממוצע כ – 1.5 מ"מ], אולם לא מזוהים למי שאינו בקי בהז.

לצורך כך ולאור הלחץ הגדול שנוצר בא"י, ע"י היבואנים מחד, והצרכנים מאידך, נתקשתי לצתת לח"ל לבדוק ולראות את המצב מקרוב. וכיון שרוב היבוא לא"י וכן למידנות אירופה ואמריקה הוא מסין, יצאת למדינה זו, ובמאמר זה אסקור את התוצאות ונណן בהם מבחן הلاقתי. וכיון שהמאמר עוסק בעניין הפטוריות אמרתי להעלות על הכתב דין נוסף בייצור הפטוריות, והוא האם יש חובה של "בישול ישראל" בפטוריות. ובזה החלי בס"ד.

אופן ובעיית גידול

פטוריות בסין

הkopסאות של שימושי הפטוריות מכילות, מים,מלח, סיטריך אסיד ופטוריות. עם הנסיבות של מוצר הלוי הנ"ל אין כל חשש כשרותי, מלבד אם היצור הוא לפסח. ובמלח בשקים גדולים המיצר בסין אין כל חשש גם לפסח, כיון שאינו מכיל חומר מונע גבישים. מאידך בסיטריך אסיד, שמשמש כחומר משמר יש חשש חמץ, כיון שיש העושים אותו מחלתה. אולם כפי הנאמר לי, בסין הוא אינו מחלתה אלא מקטניות, ואף העושי מחלתה, ראה מרן הראש"ל שליט"א ביהוח דעת (ח"ב סי' סב) ובספר ילקוט יוסף חלק ה' בהלכות פסח (עמוד שנה), שתוצרת שנעשתה עם חומר זה מלפני פסח, אינה חמץ, ומותרת בשימוש בפסח. ע"ש. אולם כאשר היצור הוא כשר למהדרין לפסח, אין משתמשים בחומר זה, אלא בסיטריך אסיד שהוא תוצרת הארץ וכשר לפסח למהדרין.

הפטוריות הם התוצרת שיש לגבות חששות כשרות, ובכן, עד לייצור החדש של שנת תשס"ב, וудי הנסיבות היו מפקחים בעיקר על הרכבים הנ"ל [בשהייצור הוא לפסח, שכן בלא"ה הם משתמשים בכל החומרים של סין ללא כל חשש. ראוי לציין שיש החוששים שכיוון והמצע שעליו מגדלים את הפטוריות יש בו חלקו חיטה, הם חוששים ואינם נותנים כשרות על מוצר זה לפסח, אולם האמת היא שאין זה כל חשש כיון שאין כל השפעה של מצע הגידול על הפטורייה עצמה, ובמאמר זה לא עוסק בדבר זה]. וכמו"כ היו מקפידים על בישול ישראל – וזאת בהתאם להוראות הרבנות הראשית לישראל שדורשת דרישה זו. [ראה מש"כ בדיון זה לקמן]. ולצורך זה היו מכשירים קודם לכן את המפעל על כל הולקן.

אולם בייצור החדש, לאחר שהתגלה העניין של הימצאות חרקים בפטוריות עיקר העבודה הייתה בדיקת נגיעות בחרקים של הפטוריה. ועל מנת להבין את השוני שהתרחש בשנה האחרונה, וכמו"כ על מנת להבין את ההבדל בין גידול הפטוריות בסין, לגידול הטרי בא"י ובאירופה, נקדמים את צורת הגידול במידנות השונות.

מבנים לגידול פטריות מצויות באירופה בגרמניה, צרפת הולנד ועוד. וכן במקומות שונים בארץ^ב. גם בארץ ישראל מצוים כמה בתים גידול שונים. אולם בסין ובհודו מצויים בתים גידול לפטריות לדוב, ומطبع הדברים, כיוון שהעלויות בסין הן מצד כח אדם והן מצד עליות הייצור זולות מאד, לכן מדינה זו מיצאת לעולם כולה אם במשרין ואם בעקיפין, הייצור הוא הן לאירופה והן לארה^ב, קנדה, וכן לארצ ישראלי. ראוי לציין שבדיקה שעשינו על תוכחת שכותבת הייצור שלה הוא צרפת או ארה^ב, ונמצאו הקופסאות נגועות, לאחר בירור נמצוא שהותוצרת מקורה בסין. וכמו^כ בזמן שהותי בסין הגיעו יבואנים גדולים מארה^ב ומאירופה לכנסות תוצרת שם^ג.

אולם זאת ניתן לומר בבירור, שההבדל המהותי בין מקומות הגדלות השונים, הוא שונה גם באופי הגדלות, ומכאן ההבדל גם על תאריכי הגדלות השונים. אם בין הגדלות הוא רך בחודשים הקרים, ככלומר עד חודש אפריל למןיהם, הגדלות הטרי בארץ ישראל וכן ברוב בתיה הגדל באירופה ובארה"ב, הוא המשך כל השנה. והסיבה היא פשוטה, בתיה הגדל בין המבנים פתוחים עם חלונות דלותות פרוצות [ראאה תמונה בגב החוברות], כך שלמזג האוויר יש השפעה, והוא מוגבל בזמן. מאידך הגדל בשאר המקומות הנ"ז הם בתוך מבנים סגורים לחЛОtin, תוך שליטה של מחשבים על האוויר המבוקר השורר בחדרים, וכך הם אינם נתונים לשינויים במזג האוויר, ומגדלים כל השנה.

لتופעה זו יש השפעה ישירה על הימצאות חרקים, שכן בתנאי הגידול בסין הסיני להיתרונות חרקים גדולות מזו, ולהבדיל מגידול בתנאים סגורים לחלווטין. וכן בבדיקה שונשו לתוכרת הגדלה במבנים סגורים, הן בארץ ישראל, והן בהולנד, והן בגרמניה, והן תוכרת שהתקבלה מהזוהה המנוהלת ע"י הולנדים באחד מהמפעלים בהודו, התוצאה הייתה שהפטריות נקיות לחלווטין ללא כל הימצאות חרקים.

הסביר נוסף להימצאות החוקרים בסין, היא המצע עליו הם מגדלים [ראה תМОנות בגב החוברת], שכן מבחן אגרו טכנית יש כובה לעקץ את המצעים בכל תקופה. ואולם כפי שנאמר לי ע"י החקלאים בסין, הם אינם מעקרים. ככלומר: שיטות הגידול של הסינים היא בשיטות ישנות מאד. להבדיל מכך בשאר המקומות בעולם העיקור נעשה בזמן ובאזור מותקנת.

במהלך הבדיקות לחומר גלם שהגיע למפעל, ראייתי בבירורحركات חיים המהלים תחת כיפת הפטירה, ובין קצה הרגל לכיפה, כאשר הורדנו את הרגל החרקים התחפפו בפטירה. וזה הסיבה מדוע לאחר הבישול אנו מוצאים את החרקים תחת הקром, שכן בזמן הבישול החרקים מתחפפים תחת קром הפטירות, ומתים שם בזמן הבישול. בבדיקה שנעשתה לפטריות השלים לא נמצא ولو קופסה אחת נקיה מחרקים, ואך בפטריות הקטנות וਊירות מאד מצאנו נגיעות. [הנגישות הגבואה

ביותר נמצאה על פטריה קטנה מאד - 11 תולעים על פטריה אחת]. ולכן היה ברור שיש לפסול את כל ייצור הפטריות השלימות.

אולם ביקשתי לעשות בדיקות על הפטריות החתוכות, והתוצאות בזה היו שונות. ותחליה אסביר מה הם הפטריות החתוכות. החקלאים מבאים את התוצרת שלהם מכל הבא ליד, ככלומר ללא מימון. הפטריות של כל החקלאים נשפכים בעירוביה לתוך בריכות, ומשם לתנור, ומשם למסוע הממיין לפי גודלים, ומשם לשולחנות העבודה למימון וניקוי קפדי - כל פטריה שמנגיעה חציה ושבורה או שחלקים ממנה פגעים איכותית, חותכים וזורקים את החלקים הפגעים, ויתר החלקים הטובים הולכים לשולחן חיתוך, כאשר בcatchה השולחן יש מכונת חיתוך, שחותכת את כל הפטריות לחקלים קטנים ודקים. כל הנלקח מהחקלים החתוכים הקטנים, יוצא מן המכונה קטן מאד ונכנס לקופסאות קטנות, ואילו הפטריות הגדלות והיפות יותר יותר נחתכות לחתוכות גודלות יותר, ונכנסות לקופסאות בינוניות וגדלות.

לאחר בדיקה של עשרות קופסאות - מעל 60,000 חתוכות פטריה - בייצור המיום שעשינו [כלומר: לאחר בדיקה מידוגמית של החומר גלם, ולאחר תוספת של שטיפות וסינון], נמצא נתון מעניין מאד, יש קופסאות נקיות לחלווטין. ויש קופסאות [בכל קופסה שנייה או שלישית] יש חתיכה אחת נגועה בחקלים [ברוב ככל הפעמים נגוע בחرك אחד שלהם]. ככלומר פחות מחצית אחווז נגוע לקופסה הנגועה. הגורם הבורר לתוצאה זו, הוא החיתוך של הפטריה שעמה נחתך גם החرك. ועוד שבקבות החיתוך מתגרד הקروم והחרק יוצא על החתיכה. ואנו בייצור המיום שעשינו שם חייבנו לעשות שתי שטיפות נוספות כולל סינון, מעבר לשטיפה שהמפעל עושה לאחר החיתוך. שטיפות אלו והסינון הורידו את כל החקלים שנמצאו על החתוכות.

הבדיקות התבככו כל יום על ייצור של אותו יום בלבד. וראוי לציין שכיוון וכל הפטריות מעורבות ייחד, כמו"כ הפטריות המגיעות לחיתוך הם אינט של חקלאי אחד אלא מהפגעים של כולם, כך שככל קופסה משקפת כמה חקלאים, ועל כל יום ייצור נבדקו כעשרה קופסאות. [זמן בדיקה לכל קופסה קטנה 45 דקות!].

דיון הלכתי בפטריות חתוכות בייצור המיום

והנה לאור תוצאות אלו בנו לשאלת ההלכתית, האם כאשר יש נגיעות בקופסה בכמות שהיא פחותה ממחוז אחד יש חובת בדיקה על הקופסה, או שאפשר לומר, שכיוון ואין כאן מיעוט המצוין שנגוע בחקלים אין כאן חובת בדיקה.

הנה הדין ברור שבריה אינה בטילה אפילו באלף, ואין אנו עוסקים כאן כלל מדין ביטול. אלא שיש כאן כמה ספיקות, ראשית יש להסתפק אם החתיכה הזאת הייתה נגועה בחקלים [שהרי הרוב אינו נגוע אף בשלם], ואת"ל שהיתה נגועה שמא ירדה בשטיפות שנעשו, ואת"ל שנשארה דבוקה תחת הקروم שמא נחתכה במכונה וכביר

אין לה דין בריה. וגם כאשר הקופסאות סגורות ומונחות לפנינו, אף לאחר הנתונם הנטיטיסטים הנז', יש להסתפק שמא הקופסה הזה נקייה לחולוטין, ואת"ל שהיא נגועה, הרי בכך כלל יש כמה חתיכות שנשארות תפוסות בקופסה ומושלכים לאשפה. ואם תמצא לומר ש הכל נכנס לシリ מ"מ אין אדם אחד שאוכל חבילה שלימה, אלא כמה אנשים, ובדרך כלל גם בצלחת נשארות כמה חתיכות, וא"כ יש לדון האם אחר כל הספיקות הנ"ל יש מקום להכשיר את הייצור המוחד הזה.

הנה לעניין הלכה פוסק מրן בשולחן ערוך (ס"י ק"ס ע"י א) שנמלה דיןנה כבריה ואין בטלה אפילו באלו. ולכן פסק שם בסעיף ג' שקדירה שנפל לתוכה בריה ונאבדה, אסור הכל. והאי דיןנה שבריה לא בטילה אינו אלא מדרבן, שכן מדאורייתא בריה בטילה כשאר איסורים, אלא שכיוון שבריה חשובה ולוקים עליה, החמירו רבנן בתערובת שלה. וכ"כ להדייא רבניו הריטב"א עמ"ס חולין (דף ק ע"א). וכ"כ בספר או"ה (כלל כה, ב). וhubia דבריו הט"ז שם. וכ"כ הפר"ח שם. ובפר"ח שם הביא מהררי"ל לדיק מדברי התוס' עמ"ס ב"מ (ו' ע"ב ד"ה קפוץ) שס"ל שדין בריה שאינה בטילה באלו, הוא מן התורה. ע"ש. אולם הפלתיי בס"י הנ"ל (ס"ק א) פירש בדבריהם שאף הם ס"ל שאינו אלא מדרבן.

ויש לציין שדעת השו"ע בד"ז הוא כדעת רבניו הרמב"ם בהל' מאכ"א (פט"ז ה"ו), שבריה אינה בטילה אפילו באלו. אולם יש מהראשונים שס"ל שבריה בטילה בתתק"ס, ולמדו דין זה מdag טמא שכבשו עם דג טהור שביטולו הוא בתשע מאות ושישים. וכך ס"ל לרבניו שמשwon עמ"ס תרומות (פ"י מ"ח). וכך ס"ל להרשב"א בשור"ת (ח"א ס"י רע"א). וע"ע בספר כריתי ופליתי (בסי' ק). אולם כאמור להלכה ק"יל שאינה בטילה אפילו באלו. [ובריה שנפוגמה ונפלה מאכילת אדם, נחלקו בזיה האחוריונים אם לוקים עליה, וכמו"כ אם בכח"ג היא מתבטלת. עי' רמ"א יו"ד ס"י ק"ג סע"י א. ועי' רמ"ם הל' מאכ"א פ"ב ה"א]. ועי' להרב המגיד שם שביאר שלדעת הרמ"ם אם הסריחה למגרי עד שאינה רואיה לאדם, אין לוקין עליה. ועי' להרב פר"ח ריש סי' קג. ועי' להרב פמ"ג בסוף דברי הפתיחה להל' תערובות, שאף אם הסריחו לחולוטין דין בריה עליהם³].

והשתא ברייא לן, שאם היה ידוע באופן ודאי שיש באותו קופסה חرك ואפיו אחד, שהיא אסור כל הקופסאות, והרוצה לאוכלו היה חייב לברור חתיכת לפניהם שאוכל, שהרי החرك הוא בריה ואין בטל אפילו באלו. אולם הכא במקורה דין יש ספק אם יש נגיעות בקופסה הנמצאת לפנינו, שהרי יש קופסאות נקיות לחולוטין.

³ גם דעת מהר"ש עמאר מובא בשיו"ב יו"ד ס"י ק' ס"ק ג' נראת כהפרמ"ג. אבל בשיו"ב ס"י ק"ג אות א' הביא בשם הרב בתיה כהונה שככל שנסורה ואינה רואיה לאדם אף רואיה לכלב אין בה דין בריה, וכדברי הרוב המגיד בהל' מאס פ"ב. וזהו בנסורה אבל סרואה מעיקרה שפיר hei בריה לכו"ע, כמו"ש התשב"ץ ח"ב ס"י מ"ט ורב פעלים ח"ד יו"ד ס"י ח' בשם החותות יאיר ופנימ' מאירות. ע"ש. העורך.

והנה בדיון זה כבר כתוב מרן השו"ע ביו"ד (ס"י פד סעיף ח), שככל מיני פירוט שדרוכן להתליע כשם מחוברים, לא יוכל עד שיבדק הפרי מתוכן, שמא יש בו תולעת. ע"כ. א"כ כאן למדנו שככל שדרוכו להתליע יש חובה לבדוק כל פרי ופרי. והכא וداعי לא איירוי שרובו מתולע, אלא דרכו הוא אף במייעוט השכיה. שהנה מקור הדיון הווא מהגמ' בחולין (דף נח ע"א), וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מהל' מאכל"א הט"ו). ומרן בבי"י יו"ד (ס"י פד) הביא מתשובה הרשב"א לדמות דין זה לסייעות הריהה בבהמה, שכיוון והוי מייעוט המ מצוי, יש לבדוק כל ריהה וריהה ולא לסתור בזה על הרוב. וכ"כ הרמ"א (בסי' פד ס"ס ח), שלא מהני לבדוק את הרוב, כיוון דהו מייעוט השכיה. א"כ למדנו שאף שהרוב אינו נגוע, אלא המייעוט, כל שהוא מייעוט המ מצוי אסור לאוכלו ללא בדיקה. [ויש להעיר, שדין זה הוא מדברי חכמים, שכן מדין תורה יש לסתור על הרוב, וכל שהרוב נקי מדאורייתא שרי, ורק מדרבנן אסור בלא בדיקה. ועי' בעי"ז במ"ש התוס' ביבמות דף ל"ו ע"ב בד"ה הא, לגבי דין מים שאין להם סוף ע"ש].

ומכאן נפק"ל דין נוסף במס עבר אדם ובישל ללא בדיקה, שקי"ל להלכה (שו"ע יו"ד פד סע' ט), שאם יכול לבדוק בודק, ואם לא הכל מותר. והמקור לזה הוא הטור בשם הרשב"א, והרשב"א כתב שם שזה דומה לזאב וכו', שמעמידים בחזקת היתר. ועוד שיש כאן ס"ס, שמא לא היה חרק, ואת"ל שהיה, שמא נימות. אך מרן בשו"ע שם סיים שי"א דהני מילוי שלא נמצאו אלא חרק אחד או שניים, אולם אם נמצא ג' חרקים, הכל אסור. ודין זה הוא מהר"ן, והב"ד הש"ך שם (ס"ק לב), וביאר שכיוון והוחזקו שיש יותר, אין כאן ס"ס אלא ספק אחד שמא נימות, ומשום חד ספיקא לא שrinן איסור תורה.

והדיון תואם למה שהביא הש"ך (בסי' ק"ט) בשם האר"ה, שככל ההיתר של הרשב"א הוא משומס ס"ס, ובבודוקה היכא שלא הוחזקו, אולם היכא שהוחזקו באותה מדינה שיש חרקים, ודאי לא הווי ספק. ע"כ. והביאור בזה הוא כאמור.

נמצאנו למדים מכל האמור שלשה דיןים: א. היכא שאין דרכו להתליע כלל, או שמייעוט שאיןנו מצוי נגוע, מותר לאוכלו ללא בדיקה כלל. ב. היכא שמייעוט המ מצוי נגוע, יש לבדוק כל אחד ואחד, ואין לסתור על בדיקת רוב. אולם אם בישל ללא בדיקה וא"א לבדוק לאחר הבישול הכל מותר מטעם ספק ספיקא. ג. היכא שהרוב נגוע, ובישל ללא בדיקה, וא"א לבדוק לאחר הבישול הכל אסור, כיוון שאין כאן ס"ס להתייר. [ומה שפסק מרן השו"ע שם בסע"י י' שאמ מוצא בירקות ג' פעמים, הכל אסור שמא יש יותר ואין ניכרות, כבר כתוב הש"ך שם (בסי' ק' לד) בשם הלבוש, שהיינו דוקא בירקות שאינן ניכרות, אולם בשאר פירות ואפילו בכמהין ופטריות שאפשר לאוכלן אף לאחר שנתבשלו, מותר לאוכלן לאחר בדיקה. ע"ש].

וכן מה שפסק מרן בש"ע בסוף סי' ק' לענין ירకות המבושלים שנמצאו בהם ג' תולעים, הירקות אסורים. טעמו של דין זה, כפי שכתב הש"ך שם, שמא יש יותר אך אין ניכרות. וא"כ צ"ל שהיכא שניכר ודאי, שרי לאחר בדיקה.

ומה שצין מרן שם דין זה בשלשה חרקים, הטעם הוא כיון שבשלשה hei חזקה. ועי' שם בט"ז שכתב בשם הב"ח להחמיר בב', כיון דרבבי hei חזקה בב'. והת"ז שם פליג עלייו שלא קי"ל כיון אלא בספק נפשות. ויעו' עוד באחרונים.

והנה אם כיון בnidzon דין הפטריות שלימותם הם ודאי נגועות בנסיבות המצווי, ואסורים לאוכלים ללא בדיקה, וכך אם בישלים אפשר לבדוקם לאחר הבישול בשופי, ולכן חייב לבדוק, אלא א"כ נימוחו למגاري.

והנה אע"ג שמחזקין איסור מקומות למקום, ובפרט היכא שאפשר לבדוק, מ"מ כל זה כאשר התוצאות אותה תוצאה ועוברת מקום למקום. אולם הכא שההתוצאה עוברת למקום אחר ועוברת שנייה שנראה בעין על ידי החיתוך, ובעיננו אנו רואים שהחרקים ע"פ רוב נחתכים ויורדים בשטיפה, ונשאר שם מיעוט שאינו מצוי, א"כ דין חדש יש לחתכות, ולכארה יש לדון עליהם בפני עצם. וראיה לכך מדין חיטים המתולעים שモותר לטחנן (שו"ע סי' פ"ד סע' י"ד), והמקור לדין הוא מהת"ד, ובב"י הביא דבריו, שהטעם הוא משום שאין דרך שיטחנו התולעים כיון שמדובר הריחים הם בורחים. ועוד שאף אם יטחנו בטלים בשיטים. וכותב הש"ך בס"ק מ' שדעת מרן הש"ע כתעם השני. וווצא שייהי מותר לטחון אף בריחים שאין בהם קול. ומטעם שאין מבטליין איסור לכתילה אין כאן, כיון שספקם אם נתערבו, ועוד שאין מתכוון לבטל האיסור. וכן פסק מרן הש"ע שם (סע' ט), לעניין דבש שנפלו בו נמלים שモותר לחממו עד שייהי ניתך ולסנוו וմבואר בב"י בשם הא"ח שאין כאן מבטל איסור לכתילה, כיון שאין כוונתו אלא לתקן את הדבש, והב"ד ה"ז והש"ך שם. וא"כ לאחר הטחינה אף שייהי שם ודאי תולעים, מ"מ אנו נותנים לזה דין חדש. וא"כ אף כאן לאחר החיתוך יש להתבונן על המצב הקיים בפטריות החתוכות ולראות אם נותר בהם חרקים. וא"כ אין דומה לעניין הקמה הנגוע שהועבר ממוקם למקום שהוזכר דין זה באחרונים, וכן אין דומה לדין מים שהועבר מכלים לכליים. ודוי"ק. [וגם בnidzon אין חשש של ביטול איסור לכתילה, שהרי המפעל כל הזמן עובד על שני לינים אחד שלם ואחד חתו, והנכרי שעבוד שם ודאי שאין עושה זאת משום ביטול איסורים].

וא"כ כיון שכעת מונה לפנינו פטריות החתוכות שאין בהם מיעוט המצווי שנגוע, לכארה אין כאן חובה בדיקה כלל. וכן בכל קופסה ו קופסה יש ס"ס, ספק שמא הקופסה נקיה לחוטין, שבאה מרוב הפטריות שלימותם שהם נקיות, ואף את"ל שהחתו מפטריות נגועות, שמא נחתכו החרקים או ירדו בשטיפה. ואף שיש קופסאות שיש בהן חתיכה אחת נגועה, מ"מ זו חתיכה אחת מתוך 230 חתיכות, וזה פחות

מחצית אוחז נגוע, ולכ"ע אין זה מיעוט המצויה שהוא נגוע, וא"כ לכואורה יש להתייר את זה באכילה. שהרי אף המיעוט המצויה שנגוע כבר כתבנו לעיל שחויבת הבדיקה אינה אלא מדרבן, שכן מהתורה אזילין בתר רובה. ואף דין זה של בריה שאינה בטילה, אינו אלא מדרבן, א"כ הבו דלא לוסיף עליה, והיכא שאין מיעוט המצויה שנגוע, לכואורה אין חובת בדיקה כלל.⁴

אלא שחשיבות ציון שיתכן והותוצאות שהזכרנו בתחילת המאמר, על כך שאין מיעוט המצויה שנגוע בחתוכות, שזה דוקא בייצורים המיוחדים שהייתי שם, כיוון שהייתי בודק מידגמית את התוצרת המגיעה למפעל, ופעמים שפסלתי חלק מהתוצרת כיוון שהייתה נגועה מאד. ועוד יתכן שכיוון שהייבנו שתי שיטופות וסינון נוסף, שגום זה הוריד את אחוזי הנגיעות מאד. אולם במקרים שזה נעשה ללא פיקוח כלל, יש לבדוק את המציגות. וכמובן מהמציאות מורה על נגיעות גבוהה הרבה יותר.

וראוו לציין ששאלת שאללה זו מכמה גודלי הדור שליט"א ובראשם מרן הראש"ל שליט"א, שהסכים עם הדברים, והורה שתוצרת זו כשרה, וכן העלו על הכתב כמה רבנים מועד כשרות למדידין, במכבת להרשות ר' בקשי דורון שליט"א. אולם כיוון שעובדות אלו נותרו כשרות רק "למהדרין" על כן לדעתם הם חשובו להכשיר תוצרת זו למדידין. יש להתיישב בדבר. אולם להלכה ולמעשה נראה שתוצרת ביצור מיוחד זה, עם הננתונים האמורים כשרה לאכילה.

VIDDI הרוב העורך שליט"א, העיר [בהערה 4] שמרן הש"ע לא דבר על יקרות שדרכם להתלייע. ולענ"ד הדברים ברורים, שהרי אחדר שמרן בסעיף ח' כתוב על יקרות שדרכם להתלייע, כתוב את הדין של עבר ובישל ללא בדיקה, וכן מקור הדין של הרש"א שדים מה לדין סירכות הבהמה, איירי גם בירוקות היכא שמייעוט המצויה הוא נגוע,

⁴ מ"ש מרן בסימן פ"ד ובסימן ק' שכל שמנצאו ג' תולעים לא יאכל עד שיבדק, היינו את אחוזם הפירוט שבחם נמצאו תולעים, שאנו אמורים כיוון שמנצאו שלשה, והוחזק זה לנגוע, וחיבר לבודק את כל מה שלפנינו. ולא דבר שם כלל על יקרות שדרכם להתלייע אלא על יקרות שמנצאו בהם תולעים. ע"ש. ואין לו קשר לדין מה מהיב בדיקה כללית. וכיון שרבען קבעו שבריה אינה בטילה, גם ספקה איננו בטל כלל, וגם אם יש ס"ס אין להתייר, שלא התירו אלא ספק בריה ואבל בריה ודאי וס"ס לא התירו. כמ"ש בש"ע סי' ק"י סע' ח' דאן להתייר בריה בס"ס אלא בגין ספיקות. ודעת הרם"א שם דעתכ"פ אסור לאדם אחד לאכול את כולם. ע"ה, וברב פעלים ח"ד י"ד סי' ח'. וכן מ"ש מרן בס"י פ"ד סע' ט' דמהני ס"ס הינו באופן ספק אם יש תולעים, אבל היכא שיש ודאי, ורוצים להתייר, צריך ג' ספיקות. כאמור. וא"כ לפ"ז צ"ע בנד"ד, כיון שבודאי מצוי בירה אחת לאף או אל פifs, ואין לנו ספק בירה, אלא ודאי בירה, כדי כה"ר שלאחר כל הבדיקות והשיטופות וכור' נמצאו עדין תולעים גם בחתוכות. וכל הספיקות שהזכיר כת"ר, לענ"ד חלוקם הם אותו שם, והלוקם קשור לדין תולין דרבנן סי' ק"י סע' ז. ע"ש. והרי נתינת ההכשר אינה על קופסה קטנה בודדת שנאמר שהוא ספק אם יש, אלא הוא הבהיר כלל על הכל, וגם לאולמות שלוקחים כמותן שנמצוא שבודאי יש בחוכם כמה תולעים. ועכ"פ אין בזה ג' ספיקות להתייר. וכן גם מה שודחה כת"ר דברי דהכא לא מחייבן איסור מקום מוסום שהפטוריות עברו חיתוך, הנה אינו מספיק לפוטיות החתוכות שלדברי כת"ר ברור שביטורים הגדולים גם של החתוכות יש ויש תולעים. והספק הוא רק בkopofasot הקטנות, וא"כ אם מחייבן איסור מקום מסוים הוא ממש דומיא דעתילת דלי מים מהבאר וכור'. וכעת לא עינתי בה כראוי ולא באתי להעיר אלא לעורו. **העורך.**

ולהבדיל מסירות הראיה בעוף, שם אין מיוט המצוי נגוע ואינו חייב בבדיקה. וסוכ"ס גם אולם שquina כמות גדולה יכול לנחות קופסאות שכולם נקיות שהרי יש לפחות 50% מה קופסאות שהן נקיות לחלווטין. סוף דבר, שלכארה כיוון ואין כאן מיוט המצוי שנגוע, יש שנקה לחלווטין, אין חובה בדיקה כלל. אולם כאמור אין זה אלא ע"פ הנתונים ביצור המוחד שנעשה בתקופת שהותי שם. זה הנלען"ד.

בישולי גויים בפטריות

כפי שכחתי בדברי הפתיחה, כיוון שעסקתי בסוגיא זו של פטריות ראייתי מקום להעיר תשומת לב של נותני הנסיבות למיניהם על עניין "בישול ישראל" שאומרים שדעת הרה"ר לישראל להחמיר בזה.

הנה בראש אתאר את צורת הבישול בפטריות, התנורים בכל המפעלים, עובדים באמצעות קיטור שמחמם את המים שבממשלות. הממשלות הם חלוקות לשניים, יש בהם ביצורת תנור שלקצחו מחובר משפט המקבל את הפטריות מהברि�כות שמשרים להם את הפטריות, ומהבריקות יורדים למסוע הבניין ביצורת ירידה ועם זאת מים נכנס למשפט ומשם לתנור. כחצית מטר לפני הכניסה לתנור עומד פועל המסייע לפטריות שלא יצטברו בנסיבות, ופעמים שהוא חוסם ידנית את הירידה וכיו"ב [ראאה תמונה בגב החוברת]. סוג הממשלות השני הוא באמצעות סירים גדולים שמהוממים ע"י הקיטור, והפעלים באמצעות מסננות גדולות שופכים בידיהם את הפטריות לממשלות.

כך שם יש חשש של בישול עכ"ם בפטריות, אין תקנה לסייעים הגדולים שייהי בישול ישראל אלא אם כן כדעת רבינו הרמ"א שדי שהמשגיח ידליק את הקיטור, ואת הברזים המובילים לסיר. אולם לדעת מרן בש"ע (יר"ד סי' קי"ג סע' ז), שאין שגירת התנור מועלת אלא בפת, ולא בבישול, א"כ לא מהני הדרלקה של האש, אלא על המשגיח לשים בעצמו את הפטריות בתוך התנור, וזה לא מצויות. והאפשרות היחידה היא, שבעוד התנור מכובה, יניח הגוי את הפטריות, ואז המשגיח ידליק את התנור כשהפטריות כבר בפנים. אולם בפועל קשים מאד הדברים. ועוד שגム לדעת הרמ"א יש להזהר, שכן בממשלות אלו, בכל תום בישול (כ-50 רגעים) הגוי סוגר את ברז הקיטור המוביל לסיר, כיוון שהוא מעלה בועות והוא אינו יכול להוציא את הפטריות, כך שהמשגיח צריך להיות צמוד, ולהליק ולכבות כל הזמן. אולם הממשלות הגדולות דלוקות במשך כל יום העבודה בלבד הפסיק, והפטריות נכנסות מאליהן, ומה שהגוי לפעמים מסייע לפני הכניסה לתנור - משאה או מסיר את המצעור, אין זה כלום, כיוון שהוא רק מסייע ואין בו ממש. ועוד שהכניסה עצמה לתנור לאחר שהוא הסיר את המחסום היא מאיילה בלחש המים, ואין בזה כל חשש. [ולא ננסתי במאמר זה לדון בדיון הקיטור אם גזרו גם בכע"ז איסור משום בישולי עכ"ם,

והדברים ידועים שכמה מה חשוב הרבנים בדורות האחרונים התיירו בזה. ויש שהחמירו בזה].

אולם כל זה אם יש חשש בישול עכ"ם בפטריות, אולם להלכה ולמעשה נראה ברור שאין בזה כל חשש של בישול עכ"ם, ואין צורך כלל להדר בזה בישול ישראל. שהנה ידועה ההלכה שככל שנאכל כמות שהוא חי, אין בו משום בישולי עכ"ם, ומקור הדיון מהגמ' בעבודה זרה (דף לח ע"ב), ועי' בתוס' שם, שדי בטעם זה לומר שאין משום בישולי עכ"ם. וכן פסק הרמב"ם (בפ"ז מהל' מאכ"א ה"ד). וכ"פ מרן השו"ע י"ד (ס"י קי"ג סע"א). והטעם הוא כיון שאין קירוב דעת, שהוגי לא חידש בבישולו כלום. והט"ז שם הוסיף שאין אדם מזמן חבירו עליו. וראוי לציין שאף אם משביח לאחר הבישול עוד יותר מוקדם, מ"מ כל שנאכל חי אין בו משום בישול עכ"ם. (ועי' שם בש"ך שהביא את דברי הר"ן שצורך גם שישתנה מבריתתו ע"י האור, אולם מרן לא חילק בזה. ע"ש).

וגדר מי הקובל האם נאכל חי או לא, עי' מרן הרחיד"א ביו"ד (ס"י קי"ג אות א), שהאריך בזה מאד, והביא דיעות לכאן ולכאן, ובס"ד הביא את דעת הראב"ן שהולכים בתר רוב העולם ולא אחר דעת היחיד, ואם רוב העולם אוכל חי, אף היחיד בטלה דעתו וכן להיפך. וכ"כ הפר"ח שם (אות ג'). וכ"כ הרב כה"ח (שם אות י') והביא דין זה מכמה אחרונים. ובאות י"א הביא שאם יש מקומות שאוכלים אותן חיים ויש מקומות שלא, כל אחד הולך לפי מקומו. ע"ש.

והנה נידון הפטריות כבר הוזכר בפסקים, שהנה בספר אר"ה (כלל מג) כתוב, שכיוון זה עולה על שולחן מלכים יש בו משום בישולי גויים. וכ"כ בספר תורה חטאת (כלל ע"ה דין ט"ז). והב"ד הש"ד (בס"ק ב). אולם הרב פר"ח שם (באות ג), חולק וסובר שם אינם עולמים על שולחן מלכים, ואין בהם משום בישולי גויים. והסכים עמו ההלכה הרב ערוך השולחן (קי"ג, אות י). אולם הרב פר"ח תואר דחה דבריו של הפר"ח ואת הוכחותיו, ואמר שהכל לפי המקום והזמן, והאידנא הם עולמים על שולחן מלכים.

ודומה לזה מצאנו לעניין התפוח אדמה, שכותב הרב ערוך השולחן שם סע"י יח, שהוא אינו עולה על שולחן מלכים ואין בו משום בישולי עכ"ם. ואולי בזמן הקדמון שלא היה בנמצא היה מאכל חשוב, ועולה על שולחן המלכים. וידוע בזמן הזה הכל מקפידים על בישול עכ"ם לעניין תפ"א, והוא כיון שזמנינו הוא מאכל חשוב ועושים ממנו מטעמים לسعدות השבות. כלל דמייתא שהכל לפי המקום ולפי הזמן.

וא"כ בזמנינו, הדברים ידועים שהפטריות נאכלות כמות שחן חיות, ואצין כמה עובדות: במדינת סין שהיא עיקר ביצור הפטריות המשמרות בעולם, הפטריות נאכלות כמות שחן חיות בכל הסעודות והמסעדות, ונמנעים לגמרי מאכילתם

כמבושלות, אלא שכיוון שלא כל השנה נמצא אצלם פטריות טריות, לכן בזמן שאיןנו מצוי הם אוכלים מבושל. מיידך באירופה ובאמריקה שמייצרים את התוצרת כל השנה 60 אחוזים מן התוצרת נמכרת כטרי לצרכנים, ו-40 אחוז לבישול ולשימורים. בארץ ישראל כל הגידול נמכר כטרי בלבד לרשותות ולמסעדות. ובשיחתי עם אחד מבני המסעדות שיש לה רשותות בכל העולם, נאמר לי שהפטריות במסעדת הם רק הטריות, וכל לא מכנים מboseלות, ועושים מכך סלט חי. [רשות זו היא רשות שמקורה באמריקה ולא סניפים כמעט בכל עיר מרכזית בעולם]. ועוד סיפר לי יידי הרב משה ויא שליט"א, שהוא עשה סקר אצל בנות סמינר "בית יעקב" בירושלים לפני עשר שנים, ונמצא קרוב לרוב, כלשונו, שאוכלים חי בבתיהם. והדברים ידועים ומפורטים.

בשיחתי עם הרב שלזינגר והרב הופמן מועדת הכספיות "שארית ישראל" נאמר לי שכך דעת רבותיהם, שאין בה משום בישולי עכו"ם. וכן נאמר לי ע"י עוד כמה ובנים מועדי כשרות מהדרין בא"י ובחול", שאין כל חשש בישולי עכו"ם בפטריות, כיון שבימינו זה נאכל חי. ולשאלתי א"כ מדוע הם ממשיכים להקפיד על בישול ישראל, הם טוענו לי שזה משום דרישות הרבנות הראשית לישראל. והנה ביום א' ז' בשבט תשס"ב, נפגשי עם כב' הראeson לציוון הג"ר בא בקשי דורון שליט"א, ולשאלתי על כך, ענה לי הרב שליט"א, שאף דעתו שבזמן זה מותר גמור כיון שזה נאכל חי, והוסיף לי עוד שיש לצרף כיון שכאן זה קיטור ויש המקיים אף בדבר שאינו נאכל חי. וכן הורה לי מ"ר הג"ר שלמה משה עמאר שליט"א, שבזמן זה נאכל חי, ואין כאן כל חשש של בישולי עכו"ם, וכן כל צורך להקפיד בהז, שהכל לפי המיקום ולפי הזמן, וכיון שבזמן זה בכל העולם זה נאכל חי, אין בהז כל חשש.

ואמנם יש מי שכתב שאדם חשוב לא יכול לדבר שבישלו גוי אף אם הוא נאכל חי, ומקור הדין הוא מהגמרא בשבת (נא ע"א) שרב נחמן שתה מים שחימם גוי, ושמע רב"יامي והקפיד שעל אדם חשוב להקפיד ולהחמיר על עצמו. והזכירו גمرا זו רבותינו הרא"ש והר"ף על הגמרא שם. והרחיד"א בש"ר"ב (י"ד קיג, ד), הביא שכ"כ המהרי"ק"ש בהגהותיו על השו"ע. וכ"כ רבניו האר"י בש"מ פרשת וילך. וע"ש. אלא שלhalbנה השמיט רבניו הרמב"ם דין זה, וכן רבניו הטור השמיט דין זה [והבא"ח תמה עליו בהז]. וכן מラン השו"ע לא הזכיר מחו מדיא זו כלל. והרב ננסת הגדולה (ס"י קנד) סובר שגם אדם חשוב אין צריך להחמיר בהז. וכ"כ רבותינו הפר"ח (אות ג) והפר"ת (ס"י קיד ס"ק ט). ובספר עורך השולחן (ס"י קיג סע"י יא) לאחר שהביא דעת הרב ב"ח והש"ך להחמיר, הביא דעת הרב פר"ח והמג"א להקל, וכותב שהאמת להלכה כדעתם, כיון שמלבד ר"ג גם רב יוסף סובר כן, והם רבים נגד דעתו של רב אמי, והלכה כרבים. וכן פסק להלכה בדבר פשوط רבניו عبدالלה סומך זצ"ל בספרו זבחין צדק (ס"י קיג אות י') שאף אדם חשוב אין צריך להחמיר לעצמו. עכ"ל. ופוק חזי מאי עמא דבר, שהרי כל הլפתנים והפירוט הטריים, בכל ועדי הכספיות אין מקפידים שם על בישול

ישראל, ולא חששו לאדם חשוב, ומайдך לא ראיינו מי שמחמיר על עצמו לא לאכול מליפתנים אלו משום החשש של בישולי עכו"ם.

העולה מן כל האמור:

הנה. בפתרונות הגדלות במבנים פתוחים, ועל מצעים בלתי מעוקרים, כפי

הגדל במדינת סין, יש נגיעות גבואה מאד של חרקים – כרבע מהכמות נגוע.

וain לאכול פטריות אלו לא טריות ולא לאחר בישול ללא בדיקה. אף אם

עבר ובישלם אין לאוכלם, כיוון שאפשר לבדוקם לאחר הבישול.

תל. אין לאדם שאינו בקי בזיהוי חרקים אלו להסתמך על עצמו, כיוון שקשה

מאד לזהות חרקים אלו, אף שהם גדולים ונראים בבירור ללא כל אמצעי,

מ"מ הם מסתתרים תחת הקром וקשה מאד למי שאינו בקי לזהותם.

셋. פטריות הגדלות במבנים עם אויר מבוקר – מבנים סגורים לחלווטין,

הפטריות נקיות לחלווטין, שיטת גידול כזו נמצאת בכמה מדינות אירופה,

וארה"ב, ובכל הגידול הטרי בארץ ישראל, וכן בעוד כמה מפעלים בודדים

במזרחה. [אולם רוב הפטריות השלימות שמדוברות מאירופה הם במקור מסין

ויש להזהר בזה הרבה].

넷. ביצור המיחוד שעשינו בסין וכפי שפורסם בפנים, והוא יוצר של פטריות

חתוכות עם תוספת שטיפות וסינונים, ובדיקות קפדיות בכל שלבי הייצור,

העלנו בפנים שלאחר התוצאות יש להתיר באכילה את הפטריות מייצור

מיוחד זה. [אין להקל בזה בשאר פטריות חתוכות].

העיקר להלכה ולמעשה שאין כל צורך של "בישול ישראל" בפתרונות

וain כל צורך להדר בזה, אף לאדם חשוב אין צורך להחמיר על עצמו, וכל

זה כיוון שהכל לפי המיקום ולפי הזמן, ובזמןינו בכל העולם הפטריות נאכלות

חי כמוות שהן.

כ"ז הוא הנלען"ד להלכה ולמעשה והי"ת יצ"מ וימ"נ.

שני או ר' רוח

הרב דוד שליט"א בן הגר"ש מזרחי זלה"ה
בית הוראה אהבת שלום

המעשר את הין וחזר ועשה מהשمرים שבו יין, האם עיריך להפריש תרו"מ מהיין השני

א. שניו במעשרות (פ"ה משנה ו') המתמוד וננתן מים במדה ונמצא כדי מדתו פטור ור"י מחייב, מצא יותר על כדי מדתו, מוציא עליו ממוק"א לפ"י חשבון. ע"ש. ובגמ' בב"ב (צז,א) אמרין דהשיעור לרבען כשנתן על חד שלשה וממצא ארבעה, דחייב יין וחיב לעשר. וכן פסק הרמב"ם (פ"ב מעשר ה"ז) ומן בש"ע סימן של"א (סעיף פ"א).
ויש לעיין במאי קמיiri, האם בין שכבר מעשר ואח"כ רוצה לעשות מהשمرים עוד יין, או מיידי בין טבל.

והנה הר"ש בפיה"מ (פ"ה מעשרות מ"ו) וכן הרא"ש בפיהמ"ש שם, והתוס' בחולין (כה,ב) ובב"ב (צז,א) הקשו דאמאי בנתן תלתא ואתא תלתא פטור, הא טבל אסור אפילו בכל שהוא. ותירצחו דה"ל קיווה בעלמא. וצ"ב דמן"ל לפרש דמיiri בחבית טבל, אולי מיiri בחבית מעשרות. וצ"ל דא"כ למה ר"י מחייב, הרי הותקנו השמרים עם הין. וכן קשה לרבען מדוע חייב כשייש בו שיעור חד על תלתא, הרי כבר עישר על הין. וכן כתוב הרבינו דוד ע"ס פסחים (מג,ב) לבאר את ההכרח של הייש מפרשיהם שהביא שם דמיiri בחבית טבל מהטעם הנ"ל.

ולפי זה אם הפריש בתחילת מהיין א"צ להפריש שוב מהיין השני שנעשה מהשمرים. אלא דמהיירושלמי (מעשרות פ"ה מ"ג) קאמר הא דמחייב במתמוד, הינו במעשר, אבל בתמורה לא, כדאמרין (משנה ד') שהתרומות בלבו על כל מה שבתווך התבון כוונתו. ע"ש.

וא"כ משמע שבמעשר אין כוונתו על כל מה שבתווך, דהיינו מה שבתווך התבון או השמרים שבתווך הין, והטעם לחילק כמ"ש המשנה ראשונה (שם), דמשום טומאה של התמורה תקנו שלא להשווות את הטבל מתרומותיו ואיפילו שאין כוונתו בכך לב בית דין מתנה, כמ"ש בתוספתא (פ"ג ה"ו מתרומות). ועיין באור שמח (פ"ד מתרומות ה"א) שכותב לפרש כן בר"מ, דמשום התקלה תיקנו להפריש איפילו על מה שבתווך התבון אע"פ שלא נגמר מלאכתן, משא"כ במעשר אין חומרא לאוכלן בטהרה, אך אין דעתו אלא על מה שנגמר מלאכתן למעשר. וא"כ קשה על הי"מ דס"ל דמחייב המעשר הראשון שהפריש על הין גם לגבי השמרים שעדיין לא נגמר מלאכתן למעשר.

ועוד יש להקשות, דהרי"ש והרא"ש שהקשו במשנה דמתמוד, למה לא אסור בכל שהוא, הביאו את הירושלמי דרך במעשר חייב ולא בתמורה, משום דהתרומות בלבו על

הכל. ומשמע דמיiri במעוشر, ואעפ"כ חייב לעשר על השמרים, משום דין בלבו על השמרים. וכ"כ הר"ד והרמב"ן לדקדק דמיiri במעוشر.

ונ"ל דהה"ש והרא"ש והתוס' שהקשו למה לא אסור בכל שהוא משום טבל, מיiri במעוشر, אלא שאפ"י השמרים הם טבל, ועל זה הקשו למה צrisk שיעור אסור, הרי טבל אסור בכל שהוא. אלא דהרמב"ן בב"ב (צז,א) והמאירי והרבינו דוד (בפסחים מב,ב) הביאו דיש מפרשין בחבית של טבל ממש, ולא הפירוש שהשמרים הו טבל, וא"כ קשה דמשמע דין במעוشر א"כ אין צrisk להפריש שוב מעוشر, כמ"ש הר"ד לפреш דבריהם. וצ"ע מהירושלמי, כמ"ש לעיל. ועיין לקמן אותן ג' במה שכתבנו.

ב. והנה הרמב"ן בב"ב (צז,א) פירש דשמרים אינם אוסרים מדין טבל, משום דפסולת אוכلين הו, ואפילו בתרומה שניינו המורسن מותר, ולכן אין עליון אסור טבל, וכשהמתמד עכשו הוא קובע למעוشر, ולכן בעינן לדליהו יין. וכ"כ שם הריטב"א, דהשמרים יצאו מתורת פרי לגמרי, ולא חיל עלייהו שם טבל, ואין דעת התורם לקרות להם שם. וכ"כ רבינו דוד, דהשמרים אינן נכנסין לכלל מעוشر, אלא כשנותנין לתוכן מים ויש בהם טעם יין. ע"ש. וכתב שם הרמב"ן דלפי ענין המשנה הזה במקומה וכן האמור עליה בירושלמי, נראה דבמתמד על היין המעוشر הוא, ולפי שלא הפריש אלא על היין שבו, צrisk עכשו להפריש על השמרים מעוشر, אבל תרומה כתוב היירושלמי שא"צ לתروم, לפי שהותרים בלבו על הכל. ע"ש. וכ"כ הר"ד דהירושלמי מבואר דמיiri בין מעוشر. ע"ש.

וצ"ב אי לא הוי פרי כלל שיחשב טבל, א"כ אין חל על זה תרומה. ועוד ראוי ששרשה הגר"ח קנייבסקי בספריו דרך אמונה בביב"ל (הלו' מעוشر פ"ב ה"ב), دائ' חשב פסולת ולא אוכל א"כ אמאי כתוב מרן באור"ח (ס"י ר"ד סע' ה) בדין שMRI יין שלא נתן עליהם מים שمبرך בורא פרי הגפן. ע"ש. וצ"ל דהכוונה שלא נגמרה מלאכתו, דלכלל אכילה חשובה לא הגיעו, והו"ל קודם מירוח. ולפי"ז לא קשה מ"ש מרן באור"ח שمبرך בורא פרי הגפן, דאע"ג שלא נגמרה מלאכתו למעוشر מברך כברכת ה פרי, וכמ"ש הרשונים באור"ח ריש ס"י ר"ב, וכ"פ מרן שם. ועוד יש ליישב שהחלחולית שבתווך השמרים חישב יין, כמ"ש שם המ"ב. אבל השמרים עצם כשיין שם לחולחות הוו"ל פסולת, ובהא קאמרי הרשונים הכא דחשייב פסולת. ולכן חשבי השמרים טבל, אלא שבתרומה גם על מה שבתווך התבון או השמרים שלא נגמרה מלאכתן, משום דשמא יטמא את הカリ קודם שהפריש תרומה, ונמצא מטמא את התרומה, וכמ"ש המשנה ראשונה, וכמ"ש לעיל אותן א'. ולכן אף אם לא כיוון לבו, לב ב"ד מתנה שתחול התרומה על הכל, ומשה"כ במעוشر.

ולפי"ז אם דעתו להפריש מעוشر על השמרים מהני אף שלא נגמר מלאכתו, דבדייעבד אם הפריש תרומ"ם על דבר שלא נגמר מלאכתן תרומתן תרומה, כמ"ש הר"מ ומローン (סעיף נ"ד). וא"כ בנידון דין י"ל שצrisk להפריש מעוشر, דמסתמא אין דעתו על

השמרים, מאחר ולא נגמר מלאכתו רק כשנעשה מהם הין, וכמ"ש הרמב"ן שעכשו הוא קובעו למעשר.

וכן נקט המאירי (פסחים מב,ב), שכותב דבמתמד מירי בחבית מתוקנת, ואעפ"כ צריך לעשר, מאחר ולא הייתה דעתו מתחילה להפריש אלא על הין הצלול, ובפנים חדשות באו לכך, אבל בתרומה א"צ לחזור מאחר ובלבו היה מתחילה על הכל. ע"ש.

ג. אמןם בפירוש הריבמ"ץ במעשרות (פ"ה מ"ד) כתוב חלק בין תרומה למעשר, משומש דלגי תרומה הגיע זמנה משעה שתעקר האלה, ובוגת משעה שדרך שתי וערב, אבל מעשר לא מחייב אלא משעת מירוח הכרוי, ובוגת משעה שירד הין לבור. וכן א"א לומר במעשר דעתתו על השמרים, משומש דמיiri כשבדיין לא הפריש מאחר, ולא נגמר". ע"ש.

ולפי"ז במשנה דהמתמד, שכותב הירושלמי שבתרומה פטור משום דעתתו על הכל (והביא הריבמ"ץ את הירושלמי) צריך לפרש שמיiri בדרך בוגת שתי וערב, ולכן לא הפריש מעשר. אלא דמהלzon הירושלמי והמשנה לא משמע הכל. וצ"ע.

והנה לפי"ז יש ליישב את היש מפרשים (באות א') דקאמרי דמיiri בחבית שעדיין לא הפרישו מעשר, ולא קשה מהירושלמי דמשמע דמיiri שהפרישו תרומה, וא"כ ה"ה מעשר. דלפי מ"ש בדברי הריבמ"ץ הכא מירי בשלא נגמרה מלאכתו למעשר, ולכן לא הפרישו מעשר. וה"ג בכח"ג שהפריש מעשר, היה פטור מהפריש שוב מעשר מהין שנעשה מהשמרים, כמ"ש רבינו דוד. מאחר שפירותיו מתוקניין אמאי חייב, ואף שלא נגמר מלאכתן. צריך לומר דמאחר והין והשמרים מעורבין זה זהה, ויכולין לשותה הין עם השמרים, לא נחשב שלא נגמר מלאכתן למעשר, ודעתו על כל מה שבתוכו כמו גבי תורם.

אמנם מסתימה לשון המשנה (מ"ז) לא משמע דמיiri במתמד כשהיאין לא ירד לבור, וכן מלשון הירושלמי משמע דיש חילוק בגומר דעתו על הכל בין תרומה למעשר. וכן נראה מהרמב"ם (פ"ב מעשר ה"ז) ומרן (סימן של"א סעיף פ"א), שכתבו סתם שמרי יין שננתן עליהם מים מוציא מעשר מקורו ואינו מפריש עלייו תרומה דהתורם בלבו על הכל. משמע דמיiri בין שהופרש ממנו תרו"מ, ואפ"ה צריך מתחמד להפריש מעשר. ומשמע דאי הפריש מעשר בלבו גם על השמרים א"צ להפריש עוד מעשר. וכ"כ בארץ חיים (סימן של"א) בשם הרב ארץ חפץ. ע"ש.

המורם מכל הנ"ל: לדעת יש מפרשים דמיiri בחבית טבל, אם הפריש ממנה תרו"מ א"צ שוב להפריש מהין היוצא מתחמד. ולדעת שאר הראשונים אפילו בחבית שהפרישו ממנה תרו"מ צריך לחזור ולהפריש מעשר. וכך נקטין לדינה שצורך מעשר בלי ברכה, וא"כ הייתה דעתו מפודש לעשר על השמרים, אז א"צ לעשר שוב, כמ"ש בארץ חיים.

חילול מעש"ש על פרוטה שאינה מבורת

طبת תשס"ב

הרגילות שמי שיש לו פרוטה חמורה אומר מעשר שני מחולל על פרוטה במטבע (שקל או חמישה שקלים) ואינו מייחד את הפרוטה שעליה מהלך מעשר שני. ובביהת המעשר אין מיחדים מטבע רשום במילוי עבור כל אחד, אלא מיחדים מטבעות כמספר המנויים באופן כללי (למשל אלף מנויים - אלף שקל במטבעות). והרייני להעיר זהה.

א. בתוספתא מעשר שני (סוף פ"ג): "האומר מעשר שני שבחפץ זה מחולל על אייסר זה ולא קבוע לו מקום, ר' שמעון אומר קורא שם, וחכמים אומרים עד שיאמר לצפונו או לדרומו. מעשה ברבן שמעון בן גמליאל ור' יהודה ור' יוסי שנכנסו אצל בעל הבית לכיזב, אמרו לא נדע היאך בעל הבית זה מתקין את פירוטינו, כיוון שהרגיש ביהן הילך והביא לפניהם דלוסקיס מלא דינרי זהב, אמרו לו היאך אתה מתקין את פירוטיך, אמר להם כך וכך אני אומר: מעשר שני שבחפץ זה מחולל על אייסר זה. אמרו לו צא ואכילה את פירוטיך, נשתכרת במעות איבדתה נפשות".

חלוקת רבי שמעון וחכמים הנ"ל מקורה במשנה בתרומות (פ"ג מ"ה): "האומר תרומת הכליזה בתוכו ומעשדרתו בתוכו ותרומת מעשר זה בתוכו, רבי שמעון אומר קרא שם, וחכמים אומרים עד שאומר בczפונו או בדרומו". ובירושלמי שם: "רבי יוסי כי רבי בון בשם רבי יוחנן, אמרתיא דרבי שמעון כבית שמאי, בית שמאי אמרין קדשו מדומען, כן רבי שמעון אומר קדשו מדומען. עד כדון באומר בתוכו. אמר בו מה? נישמעינה מן הדא, מעשר שני שבחפץ זה מחולל על המעות הללו ולא קרא לו שם, רבי שמעון אומר קורא לו שם, וחכמים אומרים לא עשה כלום עד שיאמר בczפונו או בדרומו, הדא אמרה היא תוכו היא בו. דברי חכמים - רבי זעירא בשם רבי אבודמא דחיפה בשם רבי שמעון בן לקיש "ונחשב לכם תרומותכם והרמתם" מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים".

עליה מדברי הירושלמי והתוספתא שרבי שמעון סובר שאין צריך קביעות מקום, כדעת בית שמאי שאין צריך לסימן מקום המעשר, ורבנן סוברים שצרכי סיום מקום, ולומדים זאת מ"ונחשב לכם תרומותכם והרמתם". [ועי' בר"ש וברא"ש שהבבלי בעירובין לחד שינוייא חולק על הירושלמי וסובר שגם ר"ש מודה בתרומה שצרכי סיום מקום אלא שסובר שכשאומר "בתוכו" סגי].

ובפשטות התוספתא הנ"ל באה לחדר ולהוסיף על המשנה שלא רק בהרמות התרומה נחלקו רבנן ורבי שמעון אם צריך לסייע מקום, אלא גם בחילול מעשר שני על המעות נמי נחלקו, ולכן מה שאומרת התוספתא "האומר מעשר שני שבחפץ זה מהולל על אישר זה ולא קבע מקום" וכו', קביעות מקום המדברת כאן הוא מקום הפרוטה או המנה שעליו מחלל, וכחमעשה באותו בעל בית שהביא לפני רשב"ג וכו' kali malach denei zahav וכו' המובא בתוספתא בהמשך, ואמרו לו נשכחת מעות ואבדת נפשות.

וכך מפרש הר"ש סריליאו את דברי הירושלמי הנ"ל: "נשמעינה מן הדא, תוספתא היא במעש"ש וכו' כלומר שהיא לו מעשר שני קשור לו בסודרו, ואמר מעש"ש שבחפץ זה מהולל על אישר שבכיס זה, ולא קבע מקום למעות שבכיס לומר בczpono או בדרכו או בתוכו דהינו באמציעתו, וקתני דל"ש קרא שם" וכו'. מבואר מדבריו כמ"ש, דלרבנן דפלייגי א"ש התם בתוספתא, בעין סיום מקום גם למעות החילול. ולהירושלמי, לפירוש הרש"ס, מבואר שאף על זה נאמר "ונוחש בכם תרומתכם והרמותם".

וכן רأיתי בתוס' ישנים ביוםא (נו,א. ובש"ס וילנא נדפס שם בעמוד ב') ד"ה ומיחל, שהביאו הר' תוספתא וכתבו: "זו משום דהאיסר אינו מבורר ומעורבב בין מעות אחרות". ע"ש. [וכוונתם לומר דבזה אף רשי' שם מודה דלא מהני מידי, כיון שאינו מבורר, ואין ראייה שם לומר שאי אפשר לחייב מעש"ש כל עוד שלא הפרישו למאן דאית לה ביריה. וגם החילול לא מהני מדין ביריה בהך דתוספתא, משום שאין סופו להתרדר כלל, כמו שיתבאר להלן בס"ד].

ב. והגמ' שהרמב"ם הל' מעשר שני (פ"ד ה"ז) אינו מפרש את הרישא של התוספתא כה"ש סריליאו, וממילא גם את הירושלמי אינו מפרש כמותו. כי"ש במהר"י קורוקס וכס"מ. גם התוס' ביוםא אינם מפרשים כהתר'י. ע"ש. ובר"ש ורא"ש בתרומות שם. עכ"פ את הסיפה של התוספתא שמביאה מעשה ברשב"ג וכו' שפיר מסתבר לפרש כהתר' ישנים. והמנחת ביכורים על התוספתא עכ"פ שפירש את הרישא כהרמב"ם ודעמיה, את הסיפה פירש מדעתו כה"ש סריליאו. אבל החסדי דוד פרש בדרך אחרת. ומכל מקום אין כל הכריח וסבירא ולא מצינו להדייא מי שחולק על התוס' ישנים בדין.

וא"כ לכואורה לא מועיל כלל מה שמחללים מעשר שני על פרוטה במטבע, שהרי הפרוטה אינה מבוררת, וכל שכן בבית המעשר שכל המטבע יכולה אינה מבוררת כלל.

ואברא דבעירובין (ל'ב) מייתי הש"ס פלוטא דרבי יוסא ורבנן (בתוספתא מעש"ש פ"ה) באומר מעש"ש שבתי מחולל על מطبع שתעהה בידי מן הcis [על סלע שאפרוות מדינר זהב זה, על פונדיון שאפרוות מסלע זה], ואוקמו פלוגתייהו ביש ביריה. והרמב"ם (היל' מעש"ש פ"ד ה"ז) פסק דשפיר מהני מדין ביריה. והקשה מהר"י קורוקס הא הרמב"ם פסק דבדאוריתא אין ביריה. והאריך לישב. ומラン בכס"מ כתוב שדברי הרמב"ם הם בזמן זהה שתרו"ם דרבנן, ובדרבן יש ביריה. וכן בכס"מ כתוב שדברי הרמב"ם מושמע מדברי המאירי בעירובין. [והגמ שבה"ל] תרומות (פ"א הל' כ-כא) מבואר להדייה שוגם בתרומה דרבנן בא"י אין ביריה. כבר כתוב מラン בשלחן ערוך (ס"י של"א סע' י"א) דמיירי התם דוקא בזמן שהוא נהוג שאר תרומה בא"י מן התורה וזו בלבד היא דרבנן. ע"ש. ובදעת הרמב"ם לכאו' הוא דוחק לומר שבמקו"א תפס דיאור"י ובמקו"א דינא דזה"ז. וצ"ע. וא"כ לפי דברי מラン י"ל דשפיר מהני חילול בנדון דידן, משום דחיווב תרו"ם זהה"ז מדרבן, ובדרבן דיש ביריה.

אמנם נראה דליתא, דאין כאן ביריה כלל, דבשלמא התם שאומר מطبع שתעהה בידי מן הcis, סוף הדבר להתברר, אבל כאן הרי אין סופו להתברר כלל, שהרי הולך ומחלל על פרוטות נגד כל המطبع ולוולם לא יתברר לו היכן חילל. ובשלמא בምפריש בביתו על פרוטה במطبع נוכל לומר שבידו לביר, שהרי אם יפרוט את המطبع לפרטות יוכל לביר ולומר שפרטות אלו ואלו העלה מעשר וכו', אבל על מطبع בבית המעשר שרבים מחללים על מעות לא מבוררות כלל, כיצד אפשר לביר, הרי צריך שיהיה באמת אפשר לביר, ואם אין לכל אחד מطبع מסוים איך יוכל לביר.

ויתכן שאפשר למצוא תיקון זה, שבעל בית המעשר לא יזכה את המطبعות למונויים כלל, וישAIR אותן שלו ורכשו, ורק ירצה להם לחילל על מעותיו, אז שהכל תלוי בו שפיר נוכל לומר דמהני מדין ביריה, כיון שבעל בית המעשר בידו לביר.

אבל לענ"ד גם זה אינו נראה, דבירירה שניינו, צריך דוקא לביר בפועל, ומ"ל דמהני بما שבידו לביר ולא בירר. והרי מפורש וברמב"ם הנ"ל "האומר מעש"ש מחולל על פונדיון שאפרוות מדינר זהה הרי זה חילל וסלע שתעהה בידיו או שיפורוט תהיה מעשר". הרי להדייה שכל זמן שלא העלה ולא פרט איינו מעשר. משום שצריך לייחד את המطبع שעליו מחולל בפועל.

ואברא דבב"מ (נגב) אמרו: "מעש"ש שאין בו שוה פרוטה דיו שיאמר הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות". ובמהר"י קורוקס (היל' מעש"ש פ"ה ה"ה) מפרש לשון הרמב"ם כשהבר חילל על קצת המעות ועתה מוסיף ומחלל עליהם. ע"ש. משמע

דשפיר מהני חילול על חלק שאינו מבורר במתבוק. יש לדחות דהتم מיيري כשבשנית מהלך פחות משוה פרוטה, דין צרייך חילול אלא מדרבן, דמדאוריתא אין חילול לפחות מוש"פ, ולכן הקלו לחיל בכך, כיון שאין אדם מחלל בדיק בשיוו, ומסתמא נשאר לו במעטות הראשונות לפחות שוה פרוטה (כמבואר בראשונים שם). אבל בעלמא מנ"ל דמהני. ואולם העירני אחיה הרה"ג רבי שמואל נ"ו, דהרי בתחלת חזינן שמחיל על מתבוק ומשיר מקצתו, ומסתבר שאין מבורר מה ששיר, וא"כ מוכח דשפיר מהני חילול על חלק מתבוק גדול ע"פ שאין מבורר על אלו פרוטות מתוק המתבוק חל הקדוצה. [וכ"מ פשט המשנה במעש"ש פ"ד מ"ח. אלא שמשנה זו צריכה נגר ובר נגר]. אלא דעתן אין ראייה כלל שמוועיל חילול להדייא על מתבוק שכלו אין מבורר כלל כדוגמת הנעשה בבית המערש.

ובזה מיהא שפיר יש ליישב מנהג ישראל שנוהגים לחיל על פרוטה במתבוק⁵, משות שהמלח על פרוטה במתבוק אחת שפיר הוי סיום מקום, ה גם שלא סיים את הפרוטה שעליה מחלל, מכל מקום כיון שמחיל על מתבוק אחת - שיווי המעשר הוא שמחיל עליו, ולא צרייך שיהיה פרוטה מבורתית יותר. וצ"ל שם"ש הרמב"ם "וסלע שתעלת בידו או שיפורות תהיה מעשר" הינו דוקא משום שמעיקרא כך אמר: "מעשר שני מחולל על סלע שאפרוט", אבל אין hei מני אם אומר שיחסול החילול על פרוטה בסלע, ודעתו אחר כך להמשיך ולחלל עד שיתמלא כל המתבוק, א"כ לפroot בפועל. מכל מקום בבית המעשר שאין מבורר כלל המתבוק שעליו מחלל כל אחד מנ"ל דמוועיל.

ג. ומ"ש במשנה בגיטין (לא,א): "המניח פירות להיות מפריש עליהן תרומה ומעשרות, מעות להיות מפריש עליהן מעש"ש, מפריש עליהן בחזקת שם קיימים". לכארה מיيري במייחד מקום לצפונו או לדרכו. וה גם דהכא שיריה ניכרין בפירות, שהרי הם מיוחדים במקומות נפרדים, מכל מקום הרי מבואר להדייא בירושלמי בתורות פ"ג הנ"ל דבעין" ונחשב לכל תורותכם והרמותם - מה מחשبة במסוים אף התורם במסוים". כלומר שצרייך לסייע לכם תורותם ורמותם. וכדמוכח גם מהתוספתא הנ"ל לפירוש התורי והרש"ס.

ואברא דבמעדי הארץ תורותם (פ"ג ה"ח אות ד) כתוב ששיריה ניכרין אין פירושו שהשירים ניכרין בפועל"צ ממש, ומספיק שנמצאים במקומות נפרדים, והביא שאמנם לכ"כ מהרלב"ח (בסי' קיד), שלא בעין שיחיד מקום לצפונו או לדרכו אלא כשמפריש

⁵ ה גם שלא מצאתי כתע מקור בדור בחז"ל, והרמב"ם הל' מעש"ש פ"ב ה"ב ומラン סי' של"א סע' קל"ג כתבו לאחר שיפדה ישליך הפרוטה ליט וכו, מכל מקום הונาง על פי גודלי הדורות, לחיל על מתבוק אחד כעריך כל הפרוטות שבו, ושרש המנהג מזוכר בכת��ר ופרק סוף פרק מ' מנחג הארץ ישראל. אלא שכותב שעושין כן במתבוק של כסף. ע"ש. הכותב.

מיניה ובה, אבל כשמפריש מקום אחר אי"צ לומר בצדונו או בדורומו, משום ששייריה ניכרין בלאו הci. אבל אחר כך (בסי' קטז), חזר בו מהרלב"ח, והודה לדברי החכם השואל (שם סי' קטו), שהביא כו"כ ראיות דליתא, שלא מספיק שນמצאים במקומות ידועים וצריך גם לקבוע להם מקום מסוים. והביא מהרלב"ח שכ"כ להדיא הר"ן בפסחים (סוף דף כב מדפי הר"ף), וזו": "הבודק את החביטה לראות אם ריח של יין הוא כדי לתקן ממנה חביות אחרות כפי מה שישתה מהם בכל יום, ולא שיטול ממנה כלום, אלא שאומר שהתרומה תהיה בתוכה, צריך שיצין מקום בפייה או בשוליה, כדי לא, אלא אמר בסתמא לתוכה, לא אמר כלום, וכו' והci אמר"י בהדיא במעשרות". ע"ש. והאריך שם המעדני ארץ בקושיות על הר"ן, וכותב שמדובר רשי"י והתוס' ר"ד בגיטין (לא,א) שכתבו: "ואמור תרומתן באותם פירות שהקצתו וכן עושה תמיד". משמע שלא צריך לסימן מקום, אלא כהר"ן. וסימן וכותב איך שהוא נ"ל דין הלהקה כהר"ן בפסחים. ע"ש באורך רב.

[גם בשו"ת אגרות משה (חיר"ד ח"א סי' ר) הביא שאביו הקשה כן על הר"ן, أماei צריך לסימן מקום בחביטה, הרי כל סיום מקום הוא רק כדי שייהיו שייריה ניכרין וכו' והיכן כתוב זה במעשרות וכו'. והאג"מ חתר למצוא מקור ויישוב. וסליק בצ"ע. ע"ש. וכבר מהרלב"ח בס"י קט"ז הנ"ל, כתב שט"ס הוא בר"ן וצ"ל תרומות. וכוונתו לפ"ג מה הנ"ל. וצריך לשים נקודה בר"ן אחר תיבת מעשרות, כי המשך הוא עניין אחר].

ולענ"ד אם איתא דרש"י חולק, נ"ל דרש"י בשיטת רבינו שמעון אמרה, דס"ל שכל שאומר בתוכו סgi, אבל לרבען צ"ל בצדונו או בדורומו, כדי להדיא בתרומות פ"ג ותוספתא הנ"ל. ואם בא מי מהראשונים להוציא מהדברים המפורשים, לא מסתבר שיעשה זאת בדרך אגב ללא משא ומתן או קושיא ותירוץ. וגם אם רשי"י דרכו בכר (לכלול בדבריו עניינים רבים ללא משא ומתן), קשה מאוד אמר כי כל הראשונים שתקו ייחדיו, ולא אשתמייח חד מנייהו לאשמוועין דהכא הוא דינה כל בתר איפכא ממשנה מפורשת בתרומות.

גם הר"ן אינו יחיד, שהרי כבר נתבאר שגם התוס' ישנים כך סוברים, שבחליל מעשר שני צריך לסימן מקום המטיב שעליו מחל, הגם שאיןו תלוי כלל בשיריים הניכרין. וק"ו הוא לנדון הר"ן.

והרי מבואר בירושלמי הנ"ל דהא דבעי" סיום מקום הוא מגזה"ג "ונוחש בכם תרומותכם והרמותם - מה מחשبة במסוים אף התורם במסוים". וא"כ מנ"ל דהיכא שייריה ניכרין אי"צ סיום מקום, הרי בפשוטו יש לומר דעתן שייריה ניכרין הוא דין אחר, לומר שאי אפשר לעשות כל הカリ כולו תרומה, ולא משום כלל שייריה ניכרין לא בעי" סיום מקום. והרי גם הר"ש והרא"ש בתרומות (פ"ג מה"ה) עמ"ש רבנן "עד

שיאמר לצפונו או לדרום"ו הביאו את הירושלמי שטעמא דברנן משום דכתיב ונחשב וכו', ולא העירו כלל דיש בבבלי טעם אחר, משמע שדרשה הזו מוסכמת ואינה קשורה כלל לדין שיריה ניכרין. (דלא כה"י אנשי שם שם בתរומות, שלענ"ד כל דבריו שם אינם נכוונים).

והרי בתוספתא הנ"ל מפורש שצרייך גם במעשר שני סיום מקום, והובאה בירושלמי בתរומות על פלוגתא דר"ש ורבנן הנ"ל, והביאוה התוספות ביוםא שם ובקידושין (לו,ב) ובעוד כו"כ מקומות, ו מבואר בדבריהם להדייא שגם במעש"ש צרייך סיום מקום, וכן הובא ברמב"ם בהל' מעש"ש (פ"ד הי"ז), ו מבואר בדבריו להדייא שצרייך לקבוע מקום למעשר שני, אע"פ שלא מצינו בשום מקום שמעשר שני צרייך שהיינו שיריו ניכרין, ורק בתרומה דרשו ראשית ששיריה ניכרין. כרבי טרפון ור"ע בתרומות (פ"ד מ"ה). וגם לענ"ד לא שיק לדון על מעש"ש אם שיריו ניכרין או לא, משום שהוא עשירית מהפירוט וכל שהפרישו או קבע לו מקום אז הוא דחל מעשר, ואם יש יותר לא שיק שיתפס. ולא שיק כלל לשיריה ניכרין, שנאמר רק בתרומה משום שמן התורה אין לה שיעור. אבל במעשר שקבעו בכרי לאל שיחד לו מקום לא מצינו מ"ד דחסר בו משום שאין שיריו ניכרין, אלא לר"ש הוי הכל מדוע וימכרו לכהן, כדיו' בראשונים מפרשי המשנה ובערובין (לו,ב). ודוק בדברי רשי' שם דמוכחה דזוקא מתרומה פריך לרבה. ע"ש. וכיון שכן בענ"ד אני יודע כלל איך מפרש המעדן"א את התוספתא והחותס' ולשון הרמב"ם הנ"ל, שכתבו בפירוש שams לא יחד מקום למעש"ש לצפונו או לדרום, אלא אמר בסתם מעש"ש שבפירוט אלו מחולל וכו' לא עשה כלום. ו מבואר בפירוש בדבריהם שצרייך לקבוע מקום לצפונו או לדרום, וכדברי הר"ן. וצ"ע.

וע"כ לענ"ד כשם שמבואר מהר"ן שם"ש המשנה "המניח פירות להיות מפרי עליהם" וכו', שהמפריש עליהם צרייך לסייע את מקום הפירות בחבית, כמ"ש הר"ן וכאמר. כך גם מ"ש בהמשך המשנה "מעות להיות מפריש עליהם מעשר שני" וכו', כשמפריש צרייך לסייע מקום המטבח שעלייו מחלל.

וש"ר להחזר"א (DMAI טו,ג) שכתב: המניח פירות להיות מפרי עליהן כהא דגיטין לא, א צרייך לרשום כדאמר חלה פ"ג ה"ה, ר"ל שיתחילה לעשות בצפונו ויוסיף לעשות עד סוף הדром, שאם יעשה סתום, חיל' בתערובת, וכיון שעשה רובן תרומה או מעשר בטל הטבל ברוב מה"ת, וכשմפרישו אח"כ הו"ל מן הפטור על החיבר וכו'. ע"ש.

הנה מחדGIS א מפרש שצרייך לסייע מקום, אבל משמע שאינו אלא משום שאחר שנתפסו רוב הפירות מתבטל המעת וכו', משמע שס"ל שמדין סיום מקום שפיר מהני

אע"פ שלא קבוע ממש בצפונו או בדרוםיו. זה דלא כה"ן והתו"י ופשט התוספתא והירושלמי הנ"ל. גם דלא כהמעדיין ארץ שכח שא"צ סיום מקום כלל. [ומ"ש שהטבל בטל מהתורה, עי' ע"ז (עגב) ובותוס' שם ובחלה (פ"ג ה"ה), בראשונים ובירושלמי, דטבל לא בטל אפי' באלו, גם משום שהוא דבר שיש לו מתיירין וגם משום שכחתירו כך איסורו. ותורויהו צריכי. ע"ש. ומשמע שמהתורה שפיר בטל. וכ"ה ברייטב"א בע"ז שם].

ואיך הייתה הרי מכיוון שבודאי פשט המשנה בגיטין משמעו שיכול להפריש על כל הפירות ולא רק על רובן, א"כ על כריך צ"ל שמדובר במסנה בשםיחד מקום, כמ"ש החזו"א, ובמיא ש"ה בירושלמי בחלה. וא"כ הוא הדין נמי בסיפה במייחד מעות לחילול נמי מסתמא הו דכוותא, כשמייחד מקום, מאיזה טעם שייהה. ומה גם שלענ"ד הקלושה נראה שדברי הראשונים הם העיקר, ודבריהם מבוארים בתוספתא וירושלמי, כמ"ש.

ד. ואחרי כותבי ראייתי בספר חידושים וביאורים (מעש"ש סי' ג' ס"ק ט"ז) שכח:
 "אפשר להניח כמה מטבעות לחילול מעש"ש ולומר בסתם שהמעש"ש יהיה מחולל על פרוטה אחת מהמטבעות, ואין כאן משום ברייה, שאין הדבר עומד להתברר, וזה משכ"או אמר יקדש אربיעים מתוך שמונים [עירובין ג.א. מנהות עח,ב], וכמ"ש התוס' (עירובין ג,ב ומנהות עח). ומ"ש בתוס' יננים ביום ואכו', אולי הוא דין מיוחד בחילול, אבל לא נתפרש כל מקור זהה, ואולי ס"ל דאף זה בכלל ברייה, אבל לא מסקו התוס' [עירובין ומנהות] הכי, דהא גם לר' יוחנן שסביר אין ברייה אפי'ה ס"ל דקדשי מ' מתוך פ" וכו'. ע"ש.

הנה כותב לדוחות דברי התו"י מגמ' מפורשת בעירובין ובמנהות, וכדהסבירו התוס' שם ד"ה ליקדשו. ותוכן הגמ' בקיצור: השוחט תודה על שמונים חלות, חזקיה אומר קדשו ארבעים מתוך שמונים, ר' יוחנן אומר לא קדשו ארבעים מתוך שמונים. א"ר זира הכל מודים באומר יקדש אربיעים מתוך שמונים שקדשו ארבעים מתוך שמונים, וכו' כי פליגי בסתמא, כששחט על שמונים בסתם, דחזקיה לאחריות מכיוון,قولמר שאם יאבדו או יטמאו מקצת החלות יהיו אלו במקומם. ר' יוחנן סבר לרבנן גדול מכיוון, וכיון שאי אפשר, לא קדשו בכלל. זו דעת ר' זира. ועוד נחalker אמרוראים בביואר מחלוקתם בזה. ע"ש. והרמב"ם הל' פס"ה (פי"ב הט"ו) פסק: "תודה שנשחטה על שמונים חלות לא קדשו ארבעים וכו' ואם אמר יקדש ארבעים מתוך שמונים מושך ארבעים מן השMONים ומרים מהם וכו' והרביעים השנייה יפדו ויצאו לחולין". מבואר שפסק כרבי יוחנן וכרבי זира. ואם סובר הרב חידושים וביאורים דלפ"ז הוא הדין בומו מעשר שני יחול על מטבע מטבעות, דחל החילול ואין צורך לסיומו, ומיניה מקשה על התו"י, לענ"ד הקלושה לך"מ, מבואר להדיא בלשון

הרמב"ם שקדושת חלות התודה אינה חלה עד אשר ירים מהם את הארבעים, ועליהם תחול הקדשה, וחולק על התוס' שם שסוברים שלר' יוחנן קדשי בכל מקום שהם גם ללאшибורם. וכבר המל"מ שם הביא דברי התוס', וככתב שהרמב"ם חולק. וכן העיר גם הלח"מ הל' תמיידין ומוספין (פ"ה ה"ב). ע"ש. וא"כ אין מזה קושיא על התור"י אם סוברים כהרמב"ם. ועי' גם בריטב"א בעירובין שם שכתב שלם"ד אין ברירה צריך לחת לכהן ב' חלות מכל מין [כלומר את כולם. ועי' מה שהקשה בזיה]. וזה דלא כהתוס', שסוברים דכל שאין עומד להתברר יש ברירה גם למ"ד אין ברירה.

אלא דלפי"ז קשה על הרמב"ם, כיון שפסק אין ברירה, ואיך פסק דסגי באربعים. וכבר הקשו זאת רבים. וכן הקשו ממש כי"ב על מה שכתב בהל' תמיידין ומוספין (פ"ה ה"ב). ע"ש. (ועי' בספר המפתח). וחתרו אל היישוב. ובשור"ת זרע אברהם למהר"א יצחקי י"ז (ס"י כ"ז דף קי"ג סוע"ב) כתוב, דהיכא מעיקרא היה דעתו שיחול ההקדש אחר שיפריש ארבעים החלות בפע"צ, ושפיר יש ברירה, שהרי מעיקרא כך הייתה דעתו להקדישם בדעה שיפריש את הארבעים הצריכים לו. וכ"כ בקיצור במרכיבת המשנה בהל' תמיידין שם, דהכא לא שיק ביריה משום שאומר בפירוש שלא יקדש אלא איזה מהם שירצה, כמו"ש הרמב"ם בהל' פסולי המקדשין (פ"ד ה"ה) המפריש ב' חטאות מתכפר לאחריות באיזה מהן שירצה. [ומ"ש מהר"א יצחקי דשיך זה מدين ברירה, אינו מדויק, כמבואר ברשב"א (ח"ב סי' פ"ב), דהכא לא בעי' ברירה כלל].

ולפי"ז גם דברי הרמב"ם בהל' מעשר שני (פ"ד ה"ו) הנ"ל, "האומר מעש"ש מחולל על סלע שאפרוט" וכוכי, הוי נמי דכוותה, ובהכי מיריר. שהרי בהדייא אמר שהמעשר יהיה מחולל על פרוטה שתעללה מן הכליס, וכונתו שכאשר ירים הפרוטה אז יחולל הפדיון, ולא שיק לדין ברירה כלל. ובאמת קרוב זהה כבר ישב כבר מהר"י קורקוט שם בתירוץ הראשון. ע"ש. והנה נתברר שיש סימעתא לדרך זו מעוד כמה מקומות ברמב"ם. ודוק.

באופן שיתacen שהרמב"ם באמת סובר כהתוס' ישנים הנ"ל, דהיכא שאינו מבורך כלל אלא אומר שהמעשר שני יחול על מטבע אחד ממטבעותי ואינו מתכוון כלל להרים ולברר את אותו מטבע לעולם, אין החילול מועיל כמו שלא חל ההקדש.

אלא שכאמר באם הוא מטבע אחד והולך ומחייב המעשר על פרוטה אחר פרוטה מתוכו, אפשר לומר שנחשב שפיר כמספרים מוקום, כיון שייחד את כל המטבע לחילול ובכל פעם מחייב קדושת מעשר על עוד שיווי ממןו, והוא כמספרים. אבל בבית המעשר שאין מטבע ידוע כלל, גם אם כל המטבעות שייכים לבעל בית המעשר ונוטן רשות אחרים לחילול, לא מהני, כיון שאין מטבע מסוימים כלל.

ה. עוד רأיתי בספר דרך אמונה ה"ל' מעש"ש (פ"ד ה"ז) בביואר ההלכה, שכתב שדברי התו"י אין להם מקור, ולכוארה מסבירה נראת להפוך, דמה צריך לקבע באיזה מطبع, הרי אם אחד מקנה לחבירו חלק בתוך מעתו בודאי קנה, אף' לא בירר באיזה מطبع נעשה שותף וכו'. ע"ש. ובקיצור אומר, דבמחכ"ת פתח במקנה וסימ בשותף, ולא דמו כלל, דבמקנה לחבירו הרי דעת הרמב"ם (ה"ל זכיה פ"ג ה"ה) דין כי נמי בעי' דזוקא חף מבורך. ע"ש. ושותפות הוא עניין אחר, ואינו דומה כלל לנדו דין. ובלאו hei אין לדמות נידון לKENINIM, דגמ cholikim על הרמב"ם שם (ע"י ראב"ד בהשגות וטווח"מ סי' רמ"א) הוא משום דמראהו גרווע, ומעיירא ייל דשוה קאמר. והכא לכ"ע ייל בעין שיתחולל על מנת מבורך, כאמור. עוד הקשה ממ"ש הרמב"ם בהל' מעילה (פ"ז ה"ו), דהאומר פרוטה מכיס זה הקדש לא מעיל עד שיוציא את כל הכסיס, ומבורך דמל' מקום חל ההקדש בתערובת. ולענ"ד לא קשה מידי, דהתם נמי ייל דבאמת כל זמן שלא העלה פרוטה מן הכסיס לא קדשה בכיס כלל, לכ"ע גם למאן דאית ליה ברירה, דבעודה בכיס אכתיא לא נתבררה כלל, מכל מקום שהוציא כל הכסיס שפיו מעיל, כיון שאמר פרוטה מכיס זה, והוציא כל הכסיס לחולין הרי עכ"פ הפסיד את ההקדש, דהיה לו להוציא פרוטה להקדש ולא הוציאו, ושפייר חשיב מעילה. ודוק. והתוס' שם ד"ה פרוטה, שהקשו דתבטל ברובא, ותרצוו דנפל אחד לתוכך אחד דאיינו בטיל, אי נמי מطبع חשוב ולא בטיל, הרי מפושט בדבריהם שמקשים דזוקא על מطبع שנפלה לכיס, הגם שפתחו באומר פרוטה בכיס זה הקדש, מ"מ קושיותם אינה אלא מطبع שנפלה, משום דבאמת באומר מطبع בכיס זה הקדש עדיין לא קדשה כלל כל זמן שלא הוציאה, ולא שייך ביטול. וגם ממן ב"מ שם שהקשה ותירץ בדברי התוס', ייל שכונתו להקשות דזוקא מطبع שנפלה. ודוק.⁶ רק תירוץ ראשון של הכס"מ דהוי דשייל"מ, אדרבא דחו התוס' שם, דשייל"מ דרבנן. ע"ש. וכבר העירו בזה על ממן כמובא בש"ז ב"י י"ד סי' ק' אות ו'.

וכל זה למתוניה דחידושים וביאורים והדרך אמונה דרמו מהקדש למעשר, אבל הרי להירושלמי הנ"ל סיום מקום המעשר [ולפירוש הרש"ס והטו"י גם מطبع החילול]

⁶ ודרך אגב עיר בזה דכלאורה למנגנו (עפ"י הכתפור ופרכ'h הנ"ל) שמחלים על פרוטה בطبع, קשה, הרי כיון שאין הפרוטה מבורת כלל, ורוכב המطبع הוא חולין, א"כ אמא לא בטלה הפרוטה ברוב חולין, הרי בכל התורה יכולה המיעוט שאינו ניכר בטל ברוב. וא"כ אין מותר לחל לכתחיה' על פרוטה בطبع, הרי גורם למש"ש ביטול בידים. ואין לומר דהוי דשייל"מ כיון שייכל לחלו על פרוטה מבורת, דהכא כיון שם יחללו מילא לאיבוד איזל. ובכלל מסתבר שכין שצירק מיהא לחלו ולא מותר לא חשב דשייל"מ. ובב"מ נג, ורמב"ם מעש"ש סופ"י משמע יש למוד בכל שכן דבזה"ז מעש"ש לא חשב דשייל"מ. והדברים ארכויים. וגם הרי דשייל"מ דאיינו בטל הוא רק ורבנן, וא"כ מדאוריתא כן מובל המשע"ש. וגם לכוארה לא שייך הכא לומר מطبع חשב ולא בטיל, דמסתבר דזוקא בطبع שלם אמר"י הכי ולא בפרט מהותכו. וגם זה דطبع איינו בטל מרבנן הוא, וגם איינו דבר מוסכם לומר דطبع חשב ולא בטיל, והתוס' והכס"מ לא כתבו כן בהחלה כלל לא חד תירוץ, ויש בזה אריכות באחרונים אי הוי דאורית' או דרבנן. וצ"ע בזה. **הכותב.**

הוא גזירת הכתוב מ"ונחשב לכם תרומותכם והרימותם - מה מחשבה במסויים אף התורם במסויים", א"כ גם אם בהקדש לא צריך סיום מקום, בתר"מ צריך. גם Mai דסבירו שהתר"י ייחיד הוא, ליתא, לדעתת הר"ן כן הוא ביאור המשנה בגיטין דהמנח מועות להיות מחייב עליהם צריך לסיים מקום המועות דומיא דרישא, כמ"ש. וגם להחزو"א כך צריך לפרש בכלויה מתני' דגיטין, כנ"ל.

ולכן נלענ"ד שעדיף וראוי לסיים את המطبعות בקורס המערש במספרים 1.2.3 וכו' ולivid לכל מנוי מספר איש, ולרשום בבית המערש ליד שם של כל מנוי גם את מספרו האיש, כדי שם בבית המערש יידעו למי שייך כל מطبع. וכן להודיע לכל מנוי איזה מספר יש לו, ושתמיד יכוון דעתו או שיגלה דעתו מעיקרא שתמיד מכובן לחיל על מطبع שמספרו כך וכך. [זה עדיף وكل הרבה יותר מרשום ממש את שמו של כל מנוי על מطبع מכמה טעמים].

ודברתי בזה עם יידי הרה"ג רש"ז ריווח שליט"א על סדרי בית המערש שע"י המכון למצות התליות בארץ שבראשו, ואמר לי שדרכו לייחד מطبع גדול [חמשה שקליםים] לעשרים איש [באופן שיש לכל אחד כעשרים חילולים ליום]. ועל כל מطبع רשום מספר סידורי 1.2.3 וכו'. וינתן גם לכל מנוי קוד איש שיטאים למספר המطبع. למשל המנויים שמספרם הסידורי מאהד עד עשרים, יחללו על מطبع שמספרה 1. והמנויים שמספרם הסידורי הוא מ 21 עד 40, יחללו על מطبع שמספרה 2. וכן על זה הדרך. וכל אחד יוכל לבקר בבית המערש את מספרו. ובקרה א"ה גם ישלח לכ"א מספר המנו. ובאופן זה נראה דשיפר hei חילול על פרוטה מבורת, כדוגמת מהגינו על פי הcaption ופרח הנ"ל. וכאמור.

אלא שאיני יודע איך מתיישב מהגינו לפי מ"ש החזו"א הנ"ל. לדבוריו כל שנטאף רוב המطبع בקדשות מעש"ש מיד בטל המעת חולין שבו ברוב, ואי אפשר להמשיך ולחלל עליו. [ומ"ש בהערה הנ"ל הוא להפוך, דהכא במעש"ש לא אמר'י טבל לא בטל. וכתבתיה קודם ראותי דברי החזו"א, ונשארה במקומה כי טרם נתיאשבה לי]. ולפי"ז עדיף באמת למהר לחילל לפני שיתפס רוב המطبع. [ולהדייא שלא כהcaption ופרח הנ"ל שכטב "כשטענה כולה"]. ובבית המערש שמאפשרים לכ"א 20 חילולים ליום, מסתבר שלעולם לא מגיעים לרוב. ועדיין צ"ע בזה.